

ВІСНИК THE HERALD

-VISNYK

*Свобода народам!
Свобода людині!*

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Петро Кізко — Степан Бандера	1
Б. Нижанківський — Ти поляг, щоб, не згоряючи, горіти	4
І. Л. — Свята Покрова	5
Д-р Михайло Кушнір — Національне виховання	6
Микита Чернявський — Не закувати (поезія)	8
Богдан Коринт — На фронтах холодної і гарячої війни	10
Аскольд Скальський — Першочергове завдання ТУСМ'у	13
І. Боднарук — Проти надмірного пуризму	17
Р. Володимир — Спогад	19
Проф. Володимир Радзикович відійшов у вічність	21
Терор проти української молоді	22
Л. Ш. — Проф. Ростов і його концепція	23
Софія Наумович — Чи приєднання „матріархату”?	24
Оксана Керч — Масмо екзистенціаліста	26
А. Архілох — Історичні факти і домисли	27
Олександр Дорда — „Говорить Москва”	29
П. Т. — Іван Петренко — зв'язковий АК	30
В. Л-ць — Події великі і маленькі	32
Сміх крізь сльози	34

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code).

1. Date of filing Oct. 1 1966. 2. Title of publication: **VISNYK THE HERALD**. 3. Frequency of issue: Monthly. 4. Location of known office of publication (Street, city, country, state, zip code): 315 East 10th Street, New York, N. Y. 10009. 5. Location of the Headquarters or General Business Offices of the publishers (Not printers): 315 East 10th Street, New York, N. Y. 10009. 6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor. Publisher (Name and address): Organization for the Defense of Four Freedoms for Ukraine Inc., New York. Editor (Name and address): Vyacheslaw Davydenko, 315 East 10th Street, New York, N. Y. 10009. Managing Editor (Name and address): John Wynnyk, 315 East 10th Street, New York, N. Y. 10009.

7. **OWNER** (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and address of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given). Name, Address: Organization for the Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc. 315 East 10th Street, New York, N. Y. 10009. (No stock holders). Principal Officers: John Wynnyk, President, 315 East 10th Street, N. Y. 10009.

8. Known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state). Name, address: none.

9. Paragraphs 7 and 8 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner. Names and addresses of individuals who are stockholders of a corporation which itself is a stockholder or holder of bonds, mortgages or other securities of the publishing corporation have been included in paragraphs 7 and 8 when the interests of such individuals are equivalent to 1 percent or more of the total amount of the stock or securities of the publishing corporation.

10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, postal manual (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code).

A. Total no. copies printed (Net Press Run). Average no. copies each issue during preceding 12 months 22,000. Single issue nearest to filing date 2,000. B. Paid circulation. 1. Sales through dealers and carriers, Street Vendors and Counter sales 330. Single issue nearest to filing date 30. 2. Mail subscriptions. Average no. copies each issue during preceding 12 months 19,261. Single issue nearest to filing date 1,751. C. Total paid circulation. Average no.

copies each issue during preceding 12 months 19,591. Single issue nearest to filing date 1,781. D. Free distribution (including samples) by Mail, Carrier or other means. Average no. copies each issue during preceding 12 months 682. Single issue nearest to filing date 62. E. Total distribution (Sum of C and D). Average no. Copies each issue during preceding 12 months 20,273. Single issue nearest to filing date 1,843. F. Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing. Average no. copies each issue during preceding 12 months 1,727. Single issue nearest to filing date 157. G. Total (Sum of E & F should equal net press run shown in A). Average no. copies each issue during preceding 12 months 22,000. Single issue nearest to filing date 2,000.

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner): Visnyk, P. O. Box 304 Cooper Sta., New York, N. Y. 10003. John Wynnyk.

СУМНА ДОЛЯ ОДНОЇ ПРОФЕСІИ

Раз-у-раз зустрічаємо в советській пресі слово „доярка”. Читаємо про дівчат, що по закінченні десятиріччя „енгузіястично” зголошуються на працю доярок до тваринницьких колгоспів. В советських газетах і журналах бачимо фотографії усміхнених, щасливих дівчат з підписами: „Доярка з колгоспу імені... району... області”.

В „Комсомольській Правді” з 10 серпня ц. р. опубліковано висліди анкети, що її провів кореспондент цієї газети серед 400 доярок по колгоспах і радгоспах Кубані.

Ось сумні дані цієї анкети, які заперечують в корені твердження советської пропаганди:

Тільки 8 із 400 доярок працюють за покликанням. Лише 22 комсомолок привела на ферму „свідомість обов'язку”, бо тваринництво сьогодні — передова лінія колгоспного виробництва”. 342 доярки працюють „заради заробітку”, який на фермі вищий, ніж на ріллі. 302 доярки пішли на ферму тому, що не мали можливості далі вчитися.

З даних анкети виходить, що рівнем механізації 215 доярок незадоволені. „Дівчата, — пише кореспондент, — надриваючись, носять величезні копії з силосом, солону на ряднах. А треба ж ще прибрати приміщення, доїти корів”...

Лише 34 доярки з 400 вивчали на курсах доїльні апарати, 65 — обізнані з іншими механізмами. І лише шестеро можуть відрегулювати доїльний апарат.

„Зоотехнічна малограмотність доярок і скотників, — пише кореспондент, — просто вражає. Вони не мають елементарних понять про ті чи інші недуги тварин, натомість вірять у різні забобони... Інтерес до різного роду курсів дорівнює нулеві: після 12-14 годин праці сидіти над книжкою не кожному хочеться”...

В. С.

ВИРІВНЮЙТЕ

ЗАБОРГОВАНІСТЬ

ЗА „ВІСНИК”

І ВИДАННЯ ООЧСУ!

ВІСНИК

Петро Кізко

СТЕПАН БАНДЕРА

(До сьомих роковин з дня трагічної смерті)

15-го жовтня 1959 року жорстокий і безоглядний ворог відібрав Україні одного з найкращих і найбільших її синів, полум'яного борця-революціонера, організатора й провідника визвольно-революційних сил — славної пам'яті Степана Бандеру. Близько семи мільйонів українських селян, знищених голодом, сотні тисяч українських інтелігентів, розстріляних і засланих до таборів смерті, вимсрдування в'язнів по тюрмах Вінниці, Кисва, Львова, Дрогобича та інших міст, криваві розправи над членами українського революційного підпілля, убивства Симона Петлюри та Євгена Коновальця і врешті убивство Степана Бандери — все це діло рук споконвічного ворога України — Москви.

Степана Бандеру вбито з наказу уряду ССРСР! — стверджено на процесі перед федеральною суровою палатою в Карльсруге, і на це існують документальні докази. Вбито Провідника українського національно-революційного руху рафінованим, підступним способом — пострілом в обличчя з пістолі-шприца, спеціально для того виготовленого. Якою ж небезпечною для Москви мусіла бути особа Степана Бандери, щоб їй треба було вдаватися аж до таких методів поборювання свого противника.

**

Бог послав Україні Степана Бандеру — революціонера, політика і стратега, організатора й провідника.

Як бойовик, Степан Бандера виступив уже в своїх молодих літах. Його революційна діяльність виявилася як у боротьбі проти польських та большевицьких, так і проти гітлерівських окупантів.

22-го жовтня 1933 року, на знак протесту проти винищення Москвою українського народу, з наказу Бандери, як провідника Крайової

Екзекутиви, виконано у Львові атентат на советського консула. На суді Бандера з усією відвергістю заявив: „Я особисто дав Лемикові наказ і подав йому мотиви та інструкції. Ми знали, що большевики будуть у фальшивому світлі представляти це вбивство, і тому вирішили, що Лемик має віддатися до рук поліції і не стріляти до неї, щоб таким чином дати можливість зробити судову розправу”. З того процесу весь світ дізнався правду про московські злочини в Україні.

15-го червня 1934 року виконано атентат на польського міністра внутрішніх справ Перацького, як відповідь на варварські знущання над українським населенням під час т. зв. пацифікації, — теж за прямим дорученням Бандери. В міжчасі Бандера був кілька разів заарештований польською поліцією, під різними обвинуваченнями, пов'язаними з його революційною діяльністю. Після атентату на Перацького він був заарештований знову з групою членів ОУН. Постава Бандери у в'язниці подивляла його бойові товариші. Ось що пише д-р П. Мірчук у своїй книжці „Степан Бандера — символ революційної безкомпромісовості”:

„Бандеру перевели на одиночку, закували в кайдани і піддали слідству найбільш рафінованими методами, щоб заломити морально... Степан Бандера, тоді 25-літній юнак, став перед неймовірною важкою пробою фізичної і моральної витривалості. І саме тоді, в умовах фізичних і моральних тортур, Степан Бандера доказав, що він уже давно перестав бути юнаком і на своєму 25-му році життя він уже зрілий політичний діяч і загартований революційний борець, гідний бути керівником революційної ОУН. І в тих найважчих хвилинах, коли перед ним безупинно стояло мариво смерті... Бандера думав не про себе, а про справу,

про ОУН, про її честь, про товаришів. Він не тільки два роки мужньо витримував усі тортури поліційних допитів, але намагався і в тому безвиглядному положенні знайти способи порозуміння з товаришами, підтримати їх на дусі, додати їм відваги”...

На варшавському судовому процесі 18 листопада 1935 — 13 січня 1936 року Бандера поведив себе як безстрашний лицар. Вимогу судді відповідати по-польськи він рішуче відкинув. А коли Бандері і двом його товаришам проголошено вирок смерті, він прийняв той вирок з погідливим усміхом і вигуком: „Хай живе Україна!”

Вирок суду, однак, не був виконаний, бо в Варшаві побоювались, що зі стратою Бандери український революційно-визвольний рух ще більше пошириться.

Як відважний воїн і керівник національної революції, Степан Бандера пройшов важкий і героїчний шлях. На цьому шляху Бандера проявив себе також як талановитий теоретик українського націоналізму. Розглядаючи завдання революції, зокрема завдання ОУН, він у своїй праці „За правильне розуміння визвольно-революційного процесу” писав: „Найперше йдеться (українському народові) про збереження від заглади, про вдержання живучим того, що є найістотнішим у житті й розвитку нації, що становить властивий зміст її самобутності, змісл її розвитку як збірної одиниці. Йдеться про захист найвищих загальнолюдських цінностей — віри в Бога, волі, гідности, права й вільного розвитку народу й людини. Аджеж ціле визвольне змагання ведеться якраз задля того, щоб у власній, незалежній державі найповніше, якнайкраще забезпечити, розвинути й піднести ці всі цінності”.

Степан Бандера був талановитим, пристрасним і безкомпромісовим публіцистом; його слово було гостре, принципове і щире. У своїй статті „Українська національна революція, а

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.
Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.
Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

не тільки протирежимний резистанс” він писав: „Український визвольний рух, мотором якого є ідеологія й концепція українського революційного націоналізму, єдиний в цілому нашому політичному житті останніх двох десятиріч іде послідовно своїм шляхом, постійно зростає, продовжує й поширює свою боротьбу через усі величезні потрясення і зміни, які переживає наша Батьківщина. Він переборює всі намагання ворогів України знищити його.

„Українські націоналісти впевнені в перемозі України. Непохитну певність дає нам віра — віра в Бога, віра в Українську Націю, в її правду. Вірність ідеї українського націоналізму — це найбільша сила української визвольної революції, якої жадними способами не може зламати теж такий ворог, як большевицька Москва”.

У своїй публіцистичній праці Бандера порушував питання стратегії й тактики боротьби, питання майбутнього укладу життя у вільній українській державі, питання внутрішньоукраїнського життя на чужині і т. п. Його перестороги Заходові проти коєкзистенції з большевицькою Москвою, писані кільканадцять років тому, залишаються й сьогодні актуальними.

Був Бандера визначним політиком. Його політичні рішення завжди позначалися виразною цілеспрямованістю і виходили із загальнонаціональних потреб. В роках воєнної бурі, що лютувала на українських землях, він порвав усі зв'язки з опортуністичними групами і повів за собою широке членство ОУН безкомпромісовим шляхом революційної боротьби як проти большевицьких, так і проти гітлерівських загарбників. Ні загравання нацистських керівників, ні концентраційний табір не захитали Провідника ОУН в його боротьбі.

Актом 30-го червня 1941 року задемонстровано нелегальність на українській землі гітлерівського режиму, проголошено волю до об'єднання всіх українських земель в одній і неподільній суверенній державі — і надхненником того Акту був ніхто інший, як Степан Бандера. Навіть ті з українських політичних середовищ, які були опозиційно наставлені до проголошення відновлення української держави, були змушені визнати заслуги й провідну роль ОУН під проводом Бандери. Вже в 1964 р. в одному з еміграційних часописів, що постійно поборює ОУН, читаємо: „На початку німецько-

большевицької війни стояла альтернатива: мовчати і коритися новому наїзникові або виявити свою волю з усіма наслідками такого чину. Жадна політична партія тоді не мала сили, ані змоги, чи, як пізніше виявилось на поведінці окремих членів тих колишніх політичних партій, не хотіла і боялась піти на акцію історичного значення проти волі гітлерівської Німеччини. Не хотіла на цей шлях піти ОУН під проводом А. Мельника. Але пішла і на себе відповідальність взяла ОУН під проводом С. Бандери... Проголошення Акту 30 червня 1941 року примусило німців виявити свої політичні пляни супроти України і прояснило ситуацію: німці йдуть на Україну як нові окупанти, і від того факту мусить залежати наша політика".

Степан Бандера проявив національно-державницьку мудрість, що виявилась у поставі ЗЧ ОУН до співпраці з т. зв. екзильним урядом на еміграції — УНРадою. Е 1948 р., коли стало питання про координацію всіх українських політичних сил навколо одного центру, Провід ЗЧ ОУН вирішив теж увійти до її складу. Але майже два роки міжпартійної боротьби на форумі УНРади показали, що більшості політичних партій, які об'єдналися навколо того центру, йшлося не так про практичну допомогу у визвольній боротьбі на рідних землях, як про формальну репрезентацію тієї боротьби. Ба навіть більше: були в УНРаді й такі, що не визнавали української революційно-визвольної боротьби, заперечували існування УПА. ЗЧ ОУН вийшли з УНРади, щоб іти своїм власним шляхом.

У 1948 році, коли в ЗЧ ОУН витворилася опозиція, яка вже довгий час підготовляла для себе ґрунт, Проводові ЗЧ ОУН під керівництвом Ст. Бандери довелося зводити з нею бій. У тому бою вийшли переможцями Закордонні Частини ОУН, бо тактика і політика Проводу на чолі з Бандерою, конкретні поступування в тій ситуації базувалися на здорових ідейних, світоглядних і політичних засадах українського націоналізму. Цілком несправедливими були закиди Бандері в його поступуваннях: в тимчасовому зреченні з посту Голови Проводу ОУН і в намаганні домовитися з розкольникми-двійкарями. В обох випадках ним керувало прагнення зробити все можливе, щоб покласти край внутрішнім роздорам і всім спіль-

но допомагати погнобленій Україні визволитися з-під московської неволі.

Степан Бандера був доброю, гуманною людиною. Всі, хто знав Бандеру зблизька, подивляля його надзвичайний такт, респект до інших, уважливості і турботу за кожного українця. Проф. Г. Ващенко згадує, як він, ще не знаючи особисто Бандери, був заскочений, коли Провідник у сумівському літньому таборі одного холодного вечора прийшов у шатро і приніс свій плащ, щоб прикрити його, „аби не змерз"... В гарячці редакційної праці Бандера знаходив час, щоб... зварити чай для працівників редакції. Це ніби дрібні речі, але які ж вони промовисті!

Бандера жив для інших, для України — не для себе. Він не гребував жадною — великою чи малою, важкою чи легкою — працею. Це була людина, що без праці, боротьби не могла жити. У своєму листі до друзів-націоналістів за кордоном він писав:

„... Кожна праця, виконувана з ідейних мотивів, дбайливо і совісно, найкраще, за своїми силами і вмінням — є вартісною і почесною... Для мене особисто важливим є те, щоб кожночасно, за своїми силами, якнайбільше і якнайкраще працювати в Організації для визвольної справи. А оцінка того, в якій функції я буду найкорисніший, згідно, де мене Організація тепер потребує, — належить до Організації, і я прийму до виконання кожне її рішення”.

Коли не стало між живими цієї великої Людини, висловам співчуття його Родині, Організації й Українському Народові не було кінця. Висловлювали свій глибокий жаль з приводу невіджалуваної втрати навіть люди, які стояли осторонь національно-визвольного руху або ставились до нього негативно. Смерть Бандери потрясла і їх до глибини, бо вони збагнули всю його велич. І слушно „Шлях Перемоги” в ті дні жалоби писав, що за Бандерою „вся Україна плаче...” Ось кілька висловів співчуття:

„... Покійний все життя своє віддав безкомпромисовій боротьбі за волю нашого народу і кращої долі нашої дорогої Батьківщини-України. Молю Бога, щоб за незмінним словом — „немає більшої любові, як хто життя положить за друзів своїх” — оселив Він новопочилого в Оселях Своїх... Нехай Господь хранить Вас!” (Митрополит Ніканор).

„Зворушений до глибини душі найсумнішою вісткою про несподівану смерть бл. п. Степана Бандери, чільного Провідника ОУН, висловлюю мої щирі спочування в тому болю й смутку з приводу такої тяжкої втрати”. (Архiepіскоп Іван Бучко).

„Направду, Покійний душу свою віддав за друзів своїх: він віддав усі свої великі таланти на Славу Божу, бож увесь час мужньо і безстрашно змагався за Правду і Свободу Божу й Нашу, за Добро, Справедливість, Волю й Незалежність не лише свого українського, а й усіх поневолених народів, поневолених грубою, безбожною, немилосердною владою московських слуг сатани. І хоч ворог, який спричинився до смерти Його, буде тепер радіти, але ця радість буде даремна, бо дух та ідеї незламного Провідника св. пам. Степана Бандери не вмерли...” (Архiepіскоп Василій, ЗДА).

„Подія страшна, що зчинилася в Німеччині. Стрясла всю мою істоту. Втрата для нашої нації сподіялася незамінима і невіджалувана! Україну підняли із своїх сердець перед очі Бога і сусідів тільки бандерівці під час другої світової війни, щоб вона ожила, щоб вона заграла бажанням жити знов... І ось тепер, хто ще плаче чи зціпляє зуби, аби не бризнули сльози із віч, тісніше плечем до плеча почуймо себе знов і штурмуймо ворожі облоги тими силами, які ми ще маємо!...” (Тодось Осьмачка).

Церковні достойники, політично-громадські, культурно-наукові працівники, прості робітники, українці, грузини, білоруси, естонці, литовці й латиші, болгары, словаки, німці, бельгійці, голляндці, люди найрізноманітніших професій висловлювали своє співчуття з приводу трагічної смерті Степана Бандери. І здається, що аж тоді українська спільнота на чужині оцінила всю велич особи Бандери. Проте, повна його оцінка прийде щойно тоді, коли Україна встане з неволі і заживе власним самостійним державним життям.

По його смерті Провід Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів видав „Звернення до українського громадянства”, в якому сказано:

„... Степан Бандера не живе. Нікчемна московсько-большевицька рука підступно вирвала з лав української національної спільноти того Мужа, що впродовж десятків років очолював український визвольний рух і провадив лави

ТИ ПОЛЯГ, ЩОБ, НЕ ЗГОРЯЮЧИ, ГОРИТИ

Не лист сєінний наше слово.
Ми прапер на труну Твою
Схиляєм і підносим знову
У незакінченім бою.

Не подолас смерть розп'яте
Безсмертя нашої землі!
Ти все віддав, умів віддати —
Всю кров за кров її.

Зів'януть і вінки і квіти.
Нехай зів'януть! Ти поляг,
Щоб, не згоряючи, горіти!
Ти — символ,
Стяг!

Не втихне біль. І ран Вітчизни
Не згоять туга, ні роки.
Ще ворог смертно кров'ю бризне
Від нашої руки!

Великий Друже!
Овид сірий
Розколеться — і полетить
Тобі назуєтріч рідний вирій —
Вітчизни нашої блакить.

Богдан Нижанківський

борців до боїв безпосередньо або вони йшли до них з іменем Бандери на устах.

„Дармо, що ця втрата велика й болюча, — Визвольний Фронт не сміє захитатися ні на хвилину. Давня твердість і невгнутість мусять надалі визначати характер українських воївників, а останній удар спадщинного ворога мусить їх ще дужче загартувувати. Ніхто не сміє зневіритися в досягнення наших остаточних цілей, ворогові не сміє здаватися, що, ціляючи в Провідника, поцілив він в самий Визвольний Рух. Як після трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри, основоположника ОУН полковника Євгена Коновальця та впалого на лолі слави Командира УПА, генерала Тараса Чупринки, українська визвольна ідея змогутніла, а серце народу живіше забилося ще більшим завзяттям, — так мусить статися і тепер, після смерті Степана Бандери”.

Живімо ж, працюймо і борімося за нашу Батьківщину і наш народ так, як це робив Степан Бандера!

Хай вічна пам'ять і слава буде Степанові Бандері, чий дух і чие ім'я ведуть українських націоналістів-революціонерів шляхами боротьби за волю й права України.

І. Л.

СВЯТА ПОКРОВА

День Святої Покрови з найдавніших часів, з доби княжої України відзначає наш нарід як світлий день заступництва Богоматері, як день перемоги над ворогом у довгому ланцюгу наших змагань за волю. Після прийняття християнської віри культ Богородиці поширився на Україні особливо після того, як могутній володар Української Княжої Держави, князь Ярослав Мудрий віддав Україну під опіку Пресвятої Діви.

Це свято було традиційним також у славних лицарів Запорозької Січі. Іменем Святої Покрови звалася запорозька церква на острові Хортиці, що в ній спільно молилася вся Січ, благаючи Матір Божу допомогти в славних ділах і походах. Образ Покрови був розшитий на корогвах і козацьких прапорах, пронесених крізь вир боротьби з татарами, турками, поляками та іншими ворогами України.

Усна народня творчість розповідає про два заступництва Богоматері під час облоги відомого Почаївського монастиря на Волині велетенськими силами турків і татар.

Уперше напали на Почаїв татари в 1607 році, намагаючись здобути його штурмом. Ігумен монастиря Преподобний Йов Залізо звернувся з гарячою молитвою до Богоматері, просячи прятувати Почаївську святиню і не віддати її на поталу ворогові. Мати Божа почула молитви, і небесним заступництвом обитель була врятована.

Вдруге напали на Почаїв турки з татарами під проводом хана Нуреддіна в липні 1675 року. Напасники вже спалили навколишні оселі, господарські монастирські будівлі, вбили кількох ченців і на третій день облоги раннім ранком розпочали штурм. Тодішній ігумен Почаївський Йосиф Добромирський, бачачи, що сили оборонців малі, вирішив вдатися до Небесної Помочі. Коли знесилені оборонці разом із своїм ігуменом почали молитися перед чудотворним образом Матері Божої, то Сама Цариця Небесна разом з Преподобним Йовом і в оточенні янголів з'явилась на захист монастиря. Як оповідає народній переказ, сталося чудо: стріли, випущені з татарських і турецьких луків, та кулі з рушниць, спрямовані вбік мона-

стиря, вертались назад і ранили та вбивали самих напасників. Між ворогами зчинилась паника, і вони почали втікати, кидаючи зброю та військовоє спорядження. Монастир і цим разом був урятований. Ці події ще збільшили всенароднє шанування Свята Покрови.

Найвизначніші перемоги української зброї, героїчні походи гетьмана Конашевича-Сагайдачного та Івана Виговського були довершені з образом Святої Покрови, що майорів на прапорах козацьких полків. Усе козацтво від Кубані до Дону прийняло це свято як своє. Воно завжди нагадувало їм про гомін визвольної боротьби, символізувало перемогу над муками поневолення. Від запорожців Свято Покрови як свято української зброї перейшло до українського вояцтва наступних поколінь.

У нові часи, в полум'ї першої світової війни, коли Україна знову заявила своє право на державне життя, на бойових прапорах наших військових формацій з'являється образ Святої Покрови — символ невмирущості нашої визвольної ідеї і опіки Богоматері над Україною.

Один із живих пам'ятників тих часів — великий бойовий прапор 1-го Січового імени гетьмана Дорошенка полку Сичової Дивізії з 1918 року з велетенським вишитим на ньому образом Покрови зберігся до наших днів і стверджує спадковість третьої державности від другої. Під прапором із Святою Покровою ходили запорожці на турків, під таким же прапором билися їх нащадки з новими ворогами вітчизни. Це розкриває безсмертність нашої національної традиції, того духу запорожців, що зумовлював звитяжність у героїчні часи Січі, зберігся в їх нащадках і підніс їх до героїки Зимових Походів, до всіх тих прикладів безкрайньої відваги і відданості, чим так багата історія наших визвольних змагань.

Невмируща визвольна ідея лишилась живою і після закінчення національно-визвольної боротьби 1918-1921 рр. Вона збуджувала свідомість мас, кликала їх на боротьбу за правду, за волю, запалювала вірою в перемогу.

У загравах другої світової війни кращі сини української нації знову підносять прапор зма-

Д-р Михайло Кушнір

ПІДСТАВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

12. Національне виховання

Є два фундаменти, на яких сгирасться національне виховання: родина і школа.

Родина дає засіб традиції, необхідний для того, щоб ми пізнали свій духовий зв'язок з народом. Родина вводить нас у світ національного звичаю та побуту і формує ті почування, які роблять нас свідомими учасниками національного суспільства.

Одиниця зустрічає суспільне життя вперше і найбільше зворушливо — в родині. Найближча спільнота крові має такі сильні душевні гони, природні і моральні сили, що всі інші життєві спільноти приймають відпечаток духа родини і поширюють родинні почування між своїми членами. Хто в родинному домі не переживав і не навчився доказувати чиним родинного

гань за волю. Збройне рам'я українського народу — Українська Повстанська Армія, породжена і просякнута ідеями ОУН, під проводом Української Головної Визвольної Ради стала до бою за волю і незалежність України. Об'єднані великим поривом, пройняті великою визвольною ідеєю її вояки з титанічною мужністю виступили проти обох окупантів і своєю кров'ю та героїзмом перед усім світом заманіфестували непоборну волю української нації жити своїм самостійним державним життям.

Українська Повстанська Армія та її ідейний і політичний провід живилися незламною волею українського народу до самостійного державного життя. Їх ідеї гуртують увесь український нарід до вже недалекого остаточного і вирішального зудару зі споконвічним ворогом.

У своїх героїчних змаганнях вони не забули своїх предків, запорозьких лицарів, що шанували день Святої Покрови як своє Свято. Йдучи за їх прикладом, новітні борці за волю України зробили день Святої Покрови своїм святом. Постановою УГВР з 30 травня 1947 року день Святої Покрови визнано як день постанови УПА і її свято. У карпатських горах, у лісах Волині, у численних неприступних для ворожого ока таборках і криївках зустрічали вони це традиційне запорозьке свято, свято зброї, не-

чуття, особливо на прикладі невичерпної матірньої любови, той, як громадянин, здебільша в корені зіпсований. Старий римський народ був найбільшим державним народом; він найвище цинив родинне життя й оберігав його з найбільшою дбайливістю. Тут вирости чесноти римлян, підвалина Римської Імперії. Політичні напрямки, що легкодушно підходять до проблеми родини, вважаючи її виключно за приватну справу індивіда, прикладають сокиру до пня держави, до родинного почування нації. Це ясно. Коли хочемо, щоб у серцях і душах громадян, непосвоячених і незв'язаних особистою долею, закоренилась Богом дана життєва спільнота (така, як держава, що не є тільки вільним державним договором), тоді ми повинні змагатися до того, щоб ті громадяни раніше стихійно

похитно вірячи, що Мати Божа, як і колись, захистить їх рідний край від чужинецької неволі і простягне над ним свої шати.

Ця світла віра і глибоке переконання збуджує сили нашого народу, скріплює його нову рішучість, запалює новим патосом боротьби.

І в дальшому вирішальному змаганні, що принесе волю і щастя Україні, наш народ не перестане підносити свої молитви до Пресвятої Богородиці, щоб Вона покрила нашу країну Своїм Святим Покровом і дала їй, як не раз уже давала, перемогу над злом в ім'я Христової Правди.

ПОСТАНОВА

УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ
про визнання дня 14 жовтня 1942 року днем постанови Української Повстанської Армії (УПА) та про встановлення цього дня святковим днем УПА.

У місяці жовтні 1942 р. на Поліссі постали перші збройні відділи, що дали початок Українській Повстанській Армії.

1. Для зафіксування цього історичного моменту визнається день 14 жовтня 1942 року днем постанови УПА.

2. Для шанування цього моменту день 14-го жовтня, що збігається з історичним козацьким святом Покрови, вводиться як святковий день УПА.

30 травня 1947 р.

Українська Головна Визвольна Рада

заснали родинних почувань. А це можливо лише між батьками і дітьми у власній родині, в якій виникає джерело життя.

Чи ми не мали вже нагоди переконатися, що опіка над молоддю, подумана так, щоб заступити родинне виховання, неужиточна і безплідна? Масове виховання ніколи не може заступити індивідуального родинного виховання. Особливо безінтересовну творчу радість з праці для інших може виростити в серці дитини справжня родина прикладом батьківської любови.

Але родина не повинна егоїстично відокремлюватися і замикатися. Плекання сусідства і приятелі поза вузьким колом найближчих кривних веде дитину до пізнання, що ми потребуємо інших та й інші потребують нас. Дитина повинна вчитися в батьківському домі громадського думання, вона повинна знати, що улаження громади служать усім і що вони поставили й утримуються заходами, працею та коштами всіх громадян; що їх ушкодження чи знищення — це злочин супроти всієї громади. Дитина повинна разом з батьками відчувати, що добрі громадяни є гордістю і честю інших співгромадян, але вони ж боліють і сумують з приводу кожного, хто їм усім, усій громаді, приносить ганьбу. Дитина повинна зрозуміти, чому ми шануємо людей, що керують громадою або виконують у ній почесні завдання. Таким способом їй стане ясно, чому також вона сама говорить про нашу громаду, нашу церкву, нашу школу. Що вона відзначає свято громади, всієї нації, бо громада і нація — це єдина національна родина.

Без громади і без держави дитина не мала б школи, а вбогі, вдовиці, сироти, каліки — не мали б опіки. Там, де у власній родині не вистачає своїх власних сил, або де в окремих випадках вона підводить, там приходиться з допомогою родина всіх громадян, громада або держава. Чи могло б глибше й легше вникнути в дитину громадянське вичуття, як саме шляхом поширення почувань до власної родини, тих почувань, у яких вона зростає і живе, — на народ? Тому опіка над родиною, що не обмежується тільки зовнішньою допомогою, є однією з найважливіших справ громади і держави, є найкращим способом плекати державотворчу силу.

Коли громада і держава знаходять дорогу до серця родини, здобувають її довір'я та від-

дану любов, тоді спосіб думання родини, родинні почування батьківського дому поширюються до способу думання і почування національної родини, тоді громада й держава стають для батьків і дітей опроміненою ідеєю, предметом їх любови. Коли родина вирощує вже любов то громади, нації, держави, тоді школа і кожна інша інституція національного громадського виховання мають легку працю. Але без основної співпраці родини працюємо в дуже багатьох випадках даремно.

Почерез родину входимо, отже, до народу, нації, і тому всі цивілізовані суспільства шанують цей відвічний зв'язок, як підставу свого існування.

Розклад родини — це розклад суспільства, а слідом за цим розклад держави. Історія доказує це численними прикладами, а в наших днях маємо яскравий приклад цієї правди в СРСР, упадок якого почався від часу, коли почали там розлюзнюватись і зникати родинні пов'язання.

Суспільна організація не має, крім родини, іншого зв'язку, який витримав би таку довговікову пробу.

І це — найбільша сила родини. Зцілює її довід століть і століття є перед нею.

Без цього фундаменту годі уявити розвиток збірної моральності та її перемоги над егоїзмом одиниці, і тому не послаблення і розклад родини, але її скріплення й ушляхетнення лежать в інтересі вільних, свободолюбних суспільств.

Нарід без родини був би механічним союзом громадян, не зв'язаних між собою жадним сильнішим почуванням, жадною чуттєвою традицією, яка запліднює серце людини в дитинстві і потім, у дозрілому житті, дає розгорнутися їй у повний і досконалий цвіт.

І тому родини в національному вихованні ніщо не може заступити. Не заступить її найліпша школа, бо її характер і завдання інші.

Коли родина формує в нас почування, то школа формує в нас волю і розум. Вона ставить перед дитиною обов'язок, домагається виконання цього обов'язку, гартує і виробляє волю, приневолюючи її до певного постійного напруження, учить перемагати труднощі, отже завжди йти вперед.

Водночас, даючи своїм вихованцям певну суму відомостей, вона збагачує їх уми, поширює

Микита Чернявський

**
*

Не закувати,
Не запакувати
Серця мого в сніги.
Десь ходить мати,
Моя рідна мати
Через тумани,
Через луки,
Через руїни і пожарища,
Через недолю сліпу людську.
Невтішно плаче на кладовищах
Не раз,
Не сотні раз на віку.
Вона шукає,
Вона гукає —
Сумління людське будить од сну.
І тому серце не пригасє —
На всю планету кличе весну.

„Прапор”, 1966.

іх овиди, вводять до тієї національної і загальнолюдської суспільності, де побіч матеріальних здобутків, здобутих у боротьбі за існування, мають своє значення і свою ціну інші здобутки, нематеріальні, що надають глибшого сенсу існуванню людини і наближають її до пізнання істоти своїх завдань і цілей.

Але для нації може бути байдужим, чи ті, що закінчують школу, перейшли менше або більше параграфів урядового знання. Натомість для неї не є байдужим, навпаки, є найважливішою справою, чи вони входять у життя з почуттям свого громадянського покликання, з умілістю в праці, зі свіжою думкою і ясним серцем. Моральна сила молоді та її здоровий ріст в атмосфері, спертій на багатому ґрунті національної традиції — найважливіша річ. З цього становища месіянстичні марення романтиків не позбавлені реального ґрунту. Є в них здорове ядро правди життя.

Школа повинна служити нації постійним відмолоджуванням у кожному поколінні тих джерел сили і волі життя, які ведуть наріз у його історії. Це передусім моральні сили, це воля виконувати своє післанництво в справі творення загальнолюдської культури.

Отже, ціллю національного виховання повинно бути витворювання моральних і громадянських вартостей. Але не виховаємо добрих, мудрих і відповідальних громадян тільки шляхом впливання в молодь якогось спеціального

морального і громадянського знання. Суспільна і національна здібність самі знайдуть собі зміст, коли виховаємо молодь психічно здоровою, згідно з вказівками психології.

Сучасне виховання йде дуже часто врозріз із законом єдності й інтегральності душі. Системи шкільного виховання настійливо тримаються виховання окремих психічних сил (майже виключно інтелекту) шляхом механічного навантажування знання, занедбуючи інші сили, як, наприклад, суть правди, яка міститься в дійсності, і суть здійснювання — дії. При цій системі культури з інтелігенції, що має керувати народом, витворюємо майстерні деколи виконні апарати, але не можемо доробитися творців.

Робимо звичайно помилку, коли зв'язуємо поняття виховання з поняттям книжки і виучуванням напам'ять мудрости. Навіть, коли ми згодні в тому, що юнак не повинен живитися самою латиною та математикою, що треба сформувати в ньому зародок моральних і суспільних вартостей, то й тоді конклудуємо: отже навчаймо його моральности, патріотизму, суспільних наук. Це саме з естетикою. Бажаючи в дитині виробити добрий смак, навчаємо її естетики, історії мистецтва і т. д.

Завжди кінчиться на випханні знання, як до мішка. В таких умовах шкільну програму легко довести до абсурду. З завзятістю напихаємо діти знанням, а наслідок такий, що чим дитина ближча до шкільного ідеалу, тим вона менше має життєвих вартостей.

Звичайно, діти повинні вивчати буквар. Але це не все — дітей треба виховати. Це — справа духового апарату, щоб був сильний і добре змонтований. Дитина буде добре вихована, коли потрапить добре взятися до виконання свого пляну життя. Бо головне завдання виховання зацепити дитині здатність орієнтуватися в цілях життя, робити з них одну систему і активно осягати ті цілі.

Можемо назвати це, як хочемо: енергією, біологічною здатністю, але усвідомімо собі, що без сильного змагального мотора не може бути мови про постійне і доцільне здійснювання будь-якого пляну життя.

Ця проблема в'яжеться безпосередньо з проблемою характерів. Яка ж схема типу нормальної людини? Нашою головною хворобою, яку треба лікувати шляхом виховання, є брак ха-

рактів. Отже, треба добре знати, про що говоримо. Людина „має характер” тоді, коли вміє в кожному випадку з користю для загального пляну цивілізації, а без трагічного зусилля, вибрати з постійно виникаючого роздоріжжя. Бо людина мусить постійно розтинати такий вузол: чи маю робити 1) як мені хочеться, 2) чи так, як можна (як легше), 3) чи так, як я повинна?

Тут потрібне добре виховання, щоб „я” з поміччю самознання чи автоматично поводитися як джентлмен. Коли в цій точці люди плутаються й імпровізують спосіб поведінки, коли щодо моральних засад немає узгодження, тоді даремний труд розпочинати історичні кампанії, даремно мріяти про могутність, згадувати давню велич. Усяке політикування, що полягає в укладанні партійних програм і намаганні робити кар’єри, — буде авантюризмом, говорення про добро нації — блазенством, — коли в основі немає характерів, це значить сили діяти згідно з засадами.

Ціллю виховання є не так набивання переписами знання, як вироблення в людині того, що вона має від природи. Отже, передусім вилекання почуття правди, добра і краси. Тут основою є релігійна культура в широкому розумінні.

Бо тільки це дає людині можливість ставити велику ідейну ціль і уставляти менші в певній гієрархії.

А такого синтетичного почуття не може мати людина без гармонійної культури всіх своїх духових сил. Засада Марка Аврелія: чини згідно зі своєю природою — є в вихованні начальним принципом.

Людину треба доучувати все життя, йдеться тільки про те, щоб вона хотіла доучуватись. Завдання виховника — домогтися в неї замолоду того, щоб вона взагалі щонебудь хотіла в інтересі внутрішнього досконалення.

З якого боку ми не приступили б до справи виховання поколінь, завжди скінчиться на культурі отого хотіння, — системи пожадань і змагань.

Бо свідомість активних станів є остаточним вислідом кожної внутрішньої праці, і вона рішає про індивідуальність. В справі виховання куди більше значення має почуття, ніж розум. Бо воно щільно в’яжеться зі справою життєвої енергії. І тому в вихованні треба почи-

мати від почувань. Чуттєва свідомість є свідомістю життєвої енергії. Треба робити все, щоб її скріплювати. Вона потягає в людині всі духові нитки до згідного рішення і синтезує в здійсненні, в чині.

Справа характеру належить до психічної і етичної ділянок. Сильний характер має тільки психічно повна людина, в якій чуття правди, добра і краси можуть бути природним способом мобілізовані й гармонізовані.

Одиниця сильна тільки в гонах і змаганнях, але нездібна до рефлексії і позбавлена чуття краси — буде в поступуванні варваром, нездатним до осягнення будь-яких ідейних цілей. Вона виконуватиме тільки тваринячі рухи.

Психічний тип з односторонньо розвинутою рефлексійністю — це Гамлет без можливості переконань, потрібних у дії. В житті виконуватиме те, що дається зробити найлегше, і буде опортуністом-угодовцем.

А третій тип — краснодух, — що трактує життя з естетичного становища, буде в дії незобчисленим („так мені бачиться”), буде подавати себе романтиком, бо найчастіше сентимент буде мотивом його погляду.

Щойно синтетичний тип, що інтегрально сполучає ці три психічні первні, може ясно думати, мати повну уяву й просто йти. Тільки він може здобутися на переконання, інтуїцію, користування засадами, не тільки на геніяльність, але й на дійсність.

Тільки цей тип є здоровий.

Який же звідси висновок?

Перший, що у вихованні молоді належить звертати увагу передусім на психічну диспозицію одиниці, на те, щоб вона була повна і гармонізувала дану індивідуальність, а щойно потім на те, скільки і які готові уявлення, поняття і системи вливати в її ум.

А подруге, треба класти більший наголос на характер, ніж на інтелект. Бо це центральна точка машинерії людини. Це — рубін в її годиннику.

А пружиною є загальна енергія, рушійна сила, що охоплює цілу душу й організує. Звідси висновок щодо засобів, що треба покласти наголос і на тілесну сторінку з повним зрозумінням сучасної психофізіології.

Треба вчити „non multa, sed multum” (не багато, але основно).

Але щойно людина, яка в своєму розвитку

Богдан Коринт

НА ФРОНТАХ ХОЛОДНОЇ І ГАРЯЧОЇ ВІЙНИ

Червоні партизани у Південній Америці

1933-го року большевики створили в Москві партизанський центр, в якому почали опрацювати стратегію і тактику партизанської війни поза теренами ССРСР. Ця організація, на чолі якої стояв ген. Пономаренко, широко розвинула свою діяльність під час другої світової війни. Усі справи, зв'язані з партизанською війною, підпорядковано КГБ.

Діяльність комуністичних партизанів, згідно з планами Москви, має охопити всі країни Південної Америки. Вони є ядром для великих майбутніх акцій, бойових і саботажних. Подробиці про ці справи подає добре поінформований аргентинський військовий журнал „Мануаль де Інформаціонес” в липневому числі 1965 р. З цього переповідаємо в скороченні найбільш цікаві місця.

Поважною силою комуністичних партизанів є не тільки легка зброя, гранатомети та артилерія, але також малих розмірів атомові бомби, призначені для окремих груп під командою советських агентів.

Відомо, що згадані групи мають для саботажних цілей і бойових акцій два роди атомових бомб: перший — довжиною коло 50 сантиметрів, важить 32 кілограми і має силу вибуху 0.10 КТ, тобто 100 тонн ТНТ; другий — важить 35 кілограмів з вибуховою силою 500 тонн ТНТ. Магазини цієї зброї знаходяться в різних місцях ССРСР і також на Кубі. У 1962 році певну кількість малих атомових бомб перевезено з

перейшла почерез ці три фази, себто якій родина дала чуттєві підстави, а національна школа виплекала в ній волю до поборювання противенств та розум, здібний до самостійної праці і до самостійного окреслення свого індивідуального стосунку до суспільства, народу, держави і людства — має шансу стати повною людиною і громадянином, гідних тих прав і свобод, які їй її нація надає, не на те, щоб вона бунтувалася і поставала проти них, але на те, щоб гона їх шанувала, оберігала, скріпляла і ступнево поширювала.

(Далі буде)

СССР в дипломатичних скринях до советської амбасади у Мехіко.

Для нас може бути цікавою коротка згадка в цьому журналі про акцію Ковпака у 1943-44 роках. Завданням цієї партизанської групи було знищити нафтові поля в районі Дрогобича. Акція не вдалася, бо „Ковпака розгромили українські вояки УПА; подія ця не признана лосі офіційно”.

Пересилання атомової зброї до Південної Америки, крім дипломатичної пошти, відбувається з поміччю советської делегації при ОН, контрабандних кораблів і підводних човнів, які використовують для цього незаселені узбережжя і Кубу. Західня розвідка і служба безпеки знають немало про ці справи і тому пильно охороняють порти, летовища та інші об'єкти, що можуть бути наражені на саботажеву акцію.

Не менш небезпечною в руках комуністичних партизанських груп є хемічна і біологічна зброя. Як приклад, автор наводить убивство С. Бандери і Л. Ребета при помочі пістолі з ціянкалієм. Він твердить, що коло 150 політичних діячів, які померли в таємничих умовах, упали жертвами цієї зброї. В засекречених лабораторіях КГБ продукується, крім того, спеціальні таблетки і капсулі для масового терору в слушний час.

Іншим засобом „революційної” боротьби є випробувані на морі й суходолі советські військові формації, призначені для допомоги партизанам.

КГБ має свою базу на Кубі і співпрацює не тільки з кубинською розвідкою (ДГП), але також із т. зв. Революційною Командою для Південної Америки (КРАЛ). Ця Команда формує і керує підпільними організаціями в усіх державах того континенту. На її чолі стоять советський і китайський старшини. В цьому випадку немає ніякої ворожнечі між обома комуністичними державами: у ділянці „бизвольних поєн” на Заході обидві потуги активно співпрацюють.

На території Південної Америки існують численні групи партизанів, які тут і там переводять лише дрібні акції, наче „маневри” для підготовки гарячої війни. Перебуваючи в такому ніби

бездіяльному стані, вони інтенсивно вишколюються, звикають до життя у важких умовах високих гір, недоступних лісів і тропічних джунглів.

Ситуація в поодиноких країнах Південної Америки така:

Аргентина — 1964 року урядові збройні сили розгромили численні відділи партизанів і захопили кілька магазинів з советською зброєю. Постійне очищення терену від партизанів забезпечує країну проти несподіванок.

Бразилія — комуністи діють у підпіллі.

Болівія — комуністи перейшли у підпілля, з виїмком теренів копалень, де створили свою міліцію. Можна припускати, що, з огляду на слабкість урядових сил, вони можуть у слушний час опанувати країну впродовж кількох місяців.

Чиле — комуністи не активні і обмежуються політичною пропагандою.

Колумбія — існують численні відділи партизанів, які ширять комуністичну пропаганду по містах.

Коста Ріка — комуністи не виявляють активності.

Еквадор — існують малі партизанські відділи.

Ель Сальвадор — комуністи неактивні.

Гватемала — численні партизанські банди, які ширять терор, вбиваючи протикомуністичних діячів.

Гондурас — численні комуністичні банди, готові до широкої революційної акції.

Мехіко — сильні партизанські з'єднання, які мають за собою численні бойові і терористичні акції. Комуністична організація готова захопити владу.

Нікарагуа — після того, як зліквідовано невеличкі групи партизанів, комуністичної небезпеки у цій країні немає; загрозою була б висилка партизанів з Куби.

Панама — бойові комуністичні групи, вишколювані на Кубі. Існують таємні магазини зброї. Війська в цій країні немає, поліція симпатизує комуністам. Запорукою спокою є американські війська.

Парагвай — існують групи партизанів „китайських” і „советських”. Опсрують з аргентинських і бразилійських теренів. Їхні сили слабкі.

Перу — минулого року партизани почали

були бойові акції в горах, але, розбиті урядовими військами зникли за болівійським кордоном. У боях втратили трьох своїх командирів, через що перервали бойові дії. Партизани під впливом китайців. Не зважаючи на втрати, діють далі у горах Перу.

Домініканська республіка — інтервенція американських військ заспокоїла країну, проте комуністичні сили зростають. Від опанування краю здержує їх можливість нової американської інтервенції.

Бритійська Гвіяна — комуністи під китайським впливом. Від комуністичного перевороту 1964 року врятували державу англійські війська. Якщо англійці відійдуть, Гвіяна може стати другою Кубою.

Такою є ситуація сьогодні. Комуністи готуються до „великої революції” шляхом готування партизанської війни, інфільтрації і пропаганди. Які є можливості відбити наступ комуністів, про це іншим разом.

В'єтнам і ми

Спочатку деякі факти з В'єтнамської війни, які можна знайти у світовій пресі.

Отже — сили ворога зростають. Не маємо даних про число комуністичних партизанів у Південному В'єтнамі, але разом з північно-в'єтнамськими дивізіями можна рахувати їх щонайменше на півмільйона. Дванадцять чужих держав, як подає „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт”, допомагають В'єтконгові своїми „технічними дорадниками”, військовими фахівцями і т. д. З червоного Китаю вислано досі 40.000 „спеців”, з Советського Союзу приблизно таку саму кількість. Поза тим широким потоком пливе зброя, в тому числі ракети „земля-повітря”, мітки, артилерія, стріливо тощо.

Американці мають у Південному В'єтнамі не менше як 400.000 вояків і потужну повітряну та морську флоту. Декілька держав солідаризуються з південними в'єтнамцями і американцями, висилаючи на допомогу символічні військові частини, а також ліки, військове урядження тощо. Це — Південна Корея, Філіппіни, Нова Зеландія і Австралія, щоб згадати тільки ті держави, які вислали свої військові з'єднання. У сумі В'єтнамська війна числом вояків переважає Корейську війну.

Намагання втримати цей льокальний кон-

флікт у кордонах Південного В'єтнаму не мають успіху. Війна поширюється з місяця на місяць і набирає чимраз більших розмірів. Північний В'єтнам уже в стані війни. Американці бомбардують його військові об'єкти.

В Лаосі появилися сильні з'єднання червоних партизанів, проти яких воюють урядові війська. Камбоджа стоїть по стороні комуністів; туди втікають розбиті червоні партизани з Південного В'єтнаму, щоб по якомусь часі знов вертатися на терен боїв. Через Камбоджу йдуть транспорти з амуніцією для партизанів. Тайленд став базою для американських військ, а Пейпінг дозволив комуністичним в'єтнамським літакам приземлюватись на китайських літаках.

Єдина світова організація, ООН, завданням якої є ліквідувати воєнні конфлікти, іспиту не склала так само, як її попередниця, Ліга Народів не зуміла припинити війни в Іспанії і відвернути другої світової війни. Советський Союз, червоний Китай і Північний В'єтнам ігнорують заходи У Танга, а Вашингтон не відповідає на його наївні запити, в яких намірах ЗДА воюють у В'єтнамі.

Отже, як бачимо, війна у Південній Азії поширюється, але рівночасно починає домінувати здорова думка, що заради нетривкого миру не можна нехтувати свободою малих народів.

Яскраво виступає на цьому тлі трагічне рішення союзників у другій світовій війні віддати половину Європи на поталу московському імперіалізму. Хоч загально говорить про широкий розмах економіки Західної Європи, про багатство її населення і про нахил його до вигід та витрачання грошей на приємності будня, події в НАТО, скріплення військових сил в Німеччині, приготування ввести закон, схожий на „дер файнд герт міт“, блискавичні подорожі дипломатів — все це вказує на те, що західноєвропейські уряди реально оцінюють ситуацію. Поза В'єтнамською війною воєнні конфлікти можуть вибухнути кожної хвилини на інших теренах.

Генерал Мексвелл Д. Тейлор, колишній до радник президента Кеннеді, пише, що у відповідь на стратегію ворога викликати локальні війни повинна діяти продумана реакція. Ціль комуністичних малих воєн — довести Захід, передусім Америку, до морального та господар-

ського виснаження або, коли це не вдасться, до поширення конфлікту і — до світової війни. Протиреакцією може бути тільки рішуча відсіч, скоро перемога і готовість на всяку агресію, включно з інфільтрацією, щоб успішно оборонити власне становище.

Локальна війна може мати подвійний характер: обмежена на означену територію, наприклад, Корейська війна, і обмежена в ужитті зброї, тобто атомових бомб. Після другої світової війни довго морочила голови дипломатів віра, що ніяка держава не матиме відваги вжити у війні атомової зброї. Сьогодні ця віра розвіялась.

Ген. Тейлор пише: „У постійно змінливих умовах Советський Союз може прихилитися до рішення перейти в несподіваний атомовий наступ, і врешті таке рішення прийняти“. А далі: „Комуністична тактика відносно Формози, Середнього Сходу, Берліну, Лаосу є доказом вживання мілітарної потуги із щораз більшою силою, щоб досягнути агресивні цілі у холодній чи локальній війні“.

Ген. Тейлор писав це п'ять років тому. Свій аналізі дав він заголовок: „Коли сурми невіразно грають, хто буде готовитися до війни?“ Нині сурми грають дуже виразно, почути їх зловісний гомін може кожна мисляча людина.

В Америці широкі маси населення не мають особливого інтересу до війни. Головна причина — це пропаганда страху перед атомовою зброєю. Друга причина: сини, які йдуть чи можуть піти на війну. Третя: замале розуміння небезпеки. Ворог далекий, і тому нереальний. Врешті, Америка — найсильніша у світі держава, а загрози покищо не видно, отже краще порозумітися коштом Азії чи Європи, як війна. До того ж, може, вдасться відсунути страшну розправу на десятки років, а тоді нехай діється, що хоче.

Нема чому дивуватися. Якщо б Україна була віддалена на тисячі кілометрів від комуністичних країн, зокрема від Московщини, ми, мабуть, були б завзятими пацифістами.

Але наша дійсність інакша. Український народ у неволі, і при модерних засобах асиміляції, утисків, він стоїть перед реальною загрозою втратити свою національну субстанцію. Особливо в умовах необмеженого московського імперіального терору.

Атомової війни можлива, але більше аргумен-

Аскольд Скальський

ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ ТУСМ'У

Для тих українців, що були на відкритті пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні, або тих, що читають промови конгресменів та губернаторів з нагоди 22-січня в наших газетах, здається, що про Україну знають усі, всі розуміють її боротьбу і навіть співчують визвольним її змаганням. Але справді це далеко від дійсності. Русифікація не йде лише на Україні — йде вона і в Америці. Звернімо увагу на ту масу друкованого матеріалу, який має щось спільне з Росією чи Східною Європою, на інформативні джерела, на газети, журнали, шкільні підручники, навіть атласи та глобуси, і побачимо, що України... не існує. Вона — або Росія, або нуль.

тів проти неї. Війна нині не йде шляхом великих концентрацій військ та воєнних засобів по містах. Нищити міста атомовими бомбами не економічно і недоцільно. Ніхто не воює для того, щоб захопити пустелю. Фронт не існує, і війна йде на всій території десантами малих рухливих груп, на які було б безглуздя кидати атомні бомби. Не вхожу в деталі справи, але ядро зброя має одну подібність до бойових газів: не вживав їх ніхто у другій світовій війні, хоч німецькі вояки постійно мали із собою протигазові маски.

Для нас мир, до якого прагне ООН, гірший за війну. Справді, якби ми мали державу на кінці світу, то можливо й ми рішили б, що краще посвятити якісь там далекі народи, як наражати свою націю на небезпеки війни. І, склавши побожно руки, прикрили б це рішення інтересами світового миру. А покищо так не є. І покищо мало у нас таких, які розмножилися на Заході: краще червоний, як мертвий. Як має бути війна, вигідніше піддатися, прийняти окупацію Москви і переконувати її, що це не має сенсу.

Але ми народ здоровий, який не загубив ні національної чести, ні розуму. Тому при кожній нагоді ми творили свої війська: 1914-го року — Українські Січові Стрільці, 1917-21-го — Адмія УНР і УГА, 1938-го — Карпатська Січ, 1939-го — „Галичина” і врешті УПА. Історичний, доцільний вияв морального здоров'я нації.

У „Нью Йорк Таймсі”, наприклад, можна було прочитати, що якийсь Григорович-Барський народився в „Києві, Росія”. В 1962 р., коли приїхав український ансамбль Вірського, то „Нью Йорк Пост” писав: „Яку неймовірну енергію мають ці російські танцюристи!” Про фільм „Тарас Бульба” популярний „Лайф” писав, що в ньому беруть участь російські кавалеристи”. Навіть у такому журналі, як „Аутдор Лайф” про мешканців Ужгороду написано, що вони — росіяни.

Наукові матеріали та шкільні підручники є другим джерелом неправди про Україну. А це — може найважливіший рід публікацій, бо він формує погляди американської молоді. Напри-

А проте, не забронзовуймо тогочасних подій. В обох війнах ми до історичних дій таки готові не були. Сотні тисяч і мільйони українців гинули в дивізіях австро-угорської монархії, царської і большевицької Росії, Румунії, Мадярщини і Польщі. Сотні тисяч згинули, змобілізовані правом п'ястука до німецької армії в другій світовій війні.

В останніх тижнях у статтях на інші теми порушено в нашій пресі і цю справу. У „Свободі” з 2 серпня вміщено статтю В. Приходька про національний даток. На маргінесі автор подає думки українця з Німеччини: „Идется про те, щоб ми вийшли поза гетто, сягали великих речей, шукали, а не уникали співпраці”. І далі: „Так пише українець з Німеччини, вказуючи на можливу нашу участь на Далекому Сході (аж до формування допоміжного легіону) чи на європейському заході”.

В тому ж щоденнику пише д-р Михайло Дачилюк про другу світову війну, як вона нас застала, що ми зробили, пише про „три шляхи” нашої політики і врешті: „Війна у світі таки йде. Але вже не друга, а третя таки світова. Хай її називають дипломатичною, хай гарячою, недавно в Кореї, а тепер у В'єтнамі — це фактично йде світова розгра. Що ми в цій війні робимо — Бог його знає. Усе з двох воєн пригадується як мemento!”

Оце мemento ми повинні взяти під увагу.

клад, в популярному підручнику світової історії зовсім ігнорується Україну, як географічну і історичну цілість. В іншому підручнику світової історії автори не подають України у списку слов'янських націй, а ще в іншому порівнюється Україну з стейтом Америки.

Так само дезінформують читачів і такі шкільні періодики, як „Американ Обсервер” та „Карент Івентс”, що їх читають сотні тисяч учнів по гайскулах та початкових школах. У цих і інших періодиках називають Україну „Малоросією”, „Південною Росією”, „пшсничим кошом Росії” або навіть „найбільшою сбластю Росії”, а українців — „советськими люльми”, або просто „росіянами”. Таку історичну подію, як запланований у Москві голод 1933 року, подано так, що читач виносить враження, ніби з голоду гинули росіяни.

Деякі американські видавництва зовсім не подають України на мапах Східної Європи або Советського Союзу, а якщо й полають, то тільки назву України, не позначаючи її границь. Правда, на деяких мапах назву України і її територію подано правильно, однак представлено її як інтегральну частину Росії і пропущено її на списку світових націй.

Так у кожній ділянці можна знайти фальшиву інформацію про Україну, і навіть в історії англійської мови знайшов я речення, що українська мова — це діалект російської.

В такий спосіб американські наукові і шкільні видавництва приховують факт, що Україна окрема і світова нація.

Де ж наші студентські, наукові, громадські, політичні організації та товариства і що вони роблять? Доповіді, збори, імпрези — це все дуже добре, але що з того, коли вам тут, під носом, все русифікують? По українських газетах бачимо, що одиниці протестують, але цього замало. Тут треба організованої акції.

Можна навести багато метод боротьби за правду про Україну, але я обмежуся лише кількома.

Одні стоять на становищі, що сдиноуспішними в цій справі можуть бути наукові праці на тему Східної Європи.

Другі твердять, що спростовування невірних інформацій про Україну треба починати згори, себто з американських науковців, політичних і громадських діячів. Статті і книжки на тему ССРСР пишуть здебільша люди з цієї верстви,

отже, звертаючись до автора книжки чи статті на цю тему, ми одночасно звертаємось до цієї верстви.

Треті — і я один з тих — вважають, що паралельно з видаванням наукових праць треба звертатися безпосередньо до авторів чи видавництв, які представляють Україну в кривому дзеркалі.

Під безпосереднім зверненням я розумію писання листів, протестів чи меморандумів, навіть висилання делегацій до видавництв і авторів, які видають шкільні підручники, атласи, глобуси і періодики, чи пишуть статті у газетах і журналах.

На думку деяких наших опонентів, писання протестів і взагалі інформаційна праця — справа безнадійна і — не легка. Однак, видавання поважних наукових праць натрапляє на фінансові й технічні труднощі, і навіть уже надрукована праця не завжди доходить туди, куди треба. Отже, в наших умовах залишається безпосередня акція.

Ціль протестів одна: домогатися, щоб Україну і український народ трактували, як окрему країну та окремих народ, і щоб називали українським те, що належить Україні. Належним трактуванням України в американських публікаціях ми розвиваємо національну гордість серед самих українців, особливо серед молоді — і рівночасно здобуємо для України приятелів серед американців.

Процедура, яку ми повинні виконувати: переглядаючи статті та книжки з інформаціями про Советський Союз чи Росію, вишукувати неправильні або пофальшовані дані про Україну і складати короткі листи до авторів, редакторів чи видавців журналу або книжки. В листах подавати: 1) речення чи уступ, що потребують виправлення і 2) переконливі факти і дані, які заперечують твердження автора.

Тому, що більшість фальшивих інформацій відносно України базуються на тім, що Україна — „частина Росії”, в листах треба покликатися, зокрема на такі факти:

- проголошення України як самостійної держави в 1918 році;
- приналежність України як „чартер мембер” до організації Об'єднаних Націй;
- відзначення дня проголошення української незалежності американським Конгресом;

— визнання України американським Урядом як поневоленої Москвою нації.

До того можна подавати коротку бібліографію або посилатися на англomовну Енциклопедію Українознавства і деякі твори американських і українських авторів. Але звичайно вистачає пригадати факт, що Україна — окрема нація і належить до ОН.

Коли ми почнемо таку акцію, то чи можемо сподіватись на успіх? Подивімось, що вже зробили на цьому полі деякі студенти і організації:

— Коли в „Таймі” названо було Київ, Львів і Крем'янець російськими містами, Управа ТУСМ'у вислала до редакції цього журналу протестаційного листа. У відповіді редакції сказано: „Коректорам „Тайму” наказано окреслювати людей, які походять з України, як українців”. Відповідь, очевидно, не вичерпна, але й це вже успіх.

— Коли „Нешнел Джіографік Мегезін”, знава і високоцінена публікація, написав про Україну, як про „російський головний район вирощування пшениці”, то до його редакції вислано за підписами „читачів” заперечення. У відповіді шеф картографічного відділу признав помилку і обіцяв надалі „трактувати Україну, як окрему національну територію”.

— На протест, що Митрополит Сліпий не є росіянином, американський католицький журнал вмістив спростування.

— У відповідь на протест, що у виданому Алберт Вітмен Ко. підручнику Одесу названо російським містом, а Україну потрактовано як область Росії, сам президент цього видавництва заявив: „Будьте певні, що відповідні зміни будуть зроблені у наступному виданні цієї книжки”.

— Кілька місяців тому у Філадельфії Управа Френклін Інституту наказала зняти велечезну мапу світу із своєї виставки, бо українці запротестували, що на тій мапі не була зазначена Україна.

Таких успіхів можна було б вивести значно більше.

Отже, бачимо, що можна щось досягнути у цій справі навіть не зорганізованими, спорадичними зусиллями.

Працю, яку я описав, можна вести постійно кожного дня, бо матеріалу для корегування маса. Але є певні публікації і автори, яким треба присвятити спеціальну увагу і час. Я маю на

думці авторів з американських антикомуністичних організацій, що постають тепер в Америці під назвою „консерватив” або „райт”. Бо коли у різного роду публікаціях читаємо неправду про Україну, то в кожному окремому випадку можемо здогадуватися про причину, чому та неправда закралася в публікацію. Але коли в статтях чи книжках авторів-антикомуністів зустрічаємо фальшиві дані про Україну, то це вже справа гірша. Тому треба з особливою увагою інформувати таких авторів.

Про Україну досить часто згадується у статтях так званих правих журналів. „Нешнел Ревю”, наприклад, що його уважають за найсерйознішу консервативну публікацію в Америці, багато разів, а до того ж правильно і об'єктивно згадував про Україну. У статтях консервативних журналістів і коментаторів, які передруковує вашингтонський часопис „Гюмен Івентс”, також часто згадується Україна. „Кріщен Крюсейд”, коли Митрополита Сліпого большевики звільнили з ув'язнення, вмістила статтю, у якій факти про Митрополита і про Україну відповідали правді.

Але, на жаль, і в творах консервативних авторів, зокрема з історії Советського Союзу, часом Україну ігнорується. Наприклад, у знаній книжці „Нав дер колл іт трізон” автор, хоча і згадує про українські жертви в часах панування Хрущова, пише, що по другій світовій війні в СРСР було 160 мільйонів росіян — значить, все його населення було російське.

У таких випадках треба інформувати авторів про многонаціональний склад Советського Союзу, використовуючи статистичні матеріали, опубліковані самим американським урядом, а також праці д-ра Л. Добрянського „Нешенс, Піплс енд Кантріс оф де ЮССР” або „Совет Юніон: е Стади ін Діскрімінейши енд Ебюз оф Пауер” і видання „Гавс оф Ан-Амерікен Експірітіс”. Ці публікації коштують менше як долар, отже їх можна масово купувати і включати в листи до редакцій і авторів.

Що можна такою метою зробити, подаю приклад із особистого досвіду. Коли я заявив протест одній досить радикальній правій організації проти ужитої в її публікації фрази „200 мільйонів росіян”, редактор цієї публікації подякував мені за те, що звернув йому на цю помилку увагу і запевнив, що надалі якнайбільше писатиме про поневолені Москвою нації. Ре-

комендовані мною публікації він обіцяв замовити і простудіювати.

Акція протестів не мусить бути обмежена писанням листів. Можна особисто контактуватися із авторами і давати їм відповідну літературу про Україну та Совєтський Союз; можна запрошувати членів консервативних організацій на наші сходи з доповідями на актуальні теми чи теми їхніх організацій, як це було недавно із П. Т. Тенінгсом із Ліг оф Крішчен Леймен, людиною, яка зробила для нашої справи досить багато.

Також треба мати на увазі, що наша праця не повинна обмежуватися лише протестами. Кожному авторові статті чи книжки, який правильно інформує про Україну, варто вислати короткий лист з подякою. Цим ми покажемо, що цінимо таку працю, і рівночасно заохотимо автора до дальшого писання. Наприклад, минулого року, коли „Дейлі Ньюз” в Нью Йорку подав редакційну статтю про Україну, то кілька членів ТУСМ’у і АБН’у вислали його редакції листи з подякою. Деякі з тих листів були надруковані.

Чому якраз ТУСМ має займатися цією справою? На це кілька причин:

Перша і найголовніша є те, що ми — ідеологічна організація, і підставою нашої ідеології є ідея українського націоналізму. А це якраз те, що наші вороги поборюють, ліберали намагаються замазати, прикрити, а непоінформовані люди чи ляки ігнорують. Отже, хто повинен займатися цим? Студентські громади, які здебільша обмежуються влаштуванням забав, вечірок та інших розваг? Організації, засновані на релігійних підставах які не мішаються до політики? Університетські студентські громади, які займаються переважно літературними та мистецькими справами?

Друга причина це те, що в цій справі кожний член ТУСМ’у може брати участь, виявляючи власну ініціативу і власні ідеї. Член ТУСМ’у і навіть деколи член Управи не мають точно визначених обов’язків, які обмежуються загально доповідями, що вимагають багато часу і що їх в українській мові не всі можуть писати. Тим часом кожний тусмівець з успіхом може включитися в інформаційну діяльність на користь України.

Справа писання протестів — майже незаторкнене українською політичною еміграцією

поле праці. Тут є правдива нагода проявити свою активність. Наприклад, перший лист, що його вишлють члени ТУСМ’у, може бути також переданий до „Свободи”, яка радо друкує протести в своїй англійській секції. Таким чином наші люди знатимуть, що ТУСМ займається цією болючою справою. Ні УККА, ні НТШ, ні будь-які студентські організації не звертають належної уваги на писання протестів. Д-р Лобрянський недавно дуже хвалив таку працю, як конечно потрібну.

І остання причина — це те, що цією працею ми активно ввійдемо в сучасний американський ідеологічний рух, тобто включимося в боротьбу антикомуністів проти ліберально-лівих елементів. Правдивими вістями про Україну ми викриватимемо впливи лівих елементів і діятимемо проти них, а фактами з нашої історії даватимемо зброю антикомуністам.

Багато наших студентів вагаються писати листи з протестами чи застереженнями у відношенні до тих чи інших публікацій, бо чуються некомпетентними. Але треба пам’ятати, що, поперше, ми пишемо не наукові праці чи полемічні статті, а лише листи, в яких, базуючись на певних фактах, домагаємось в коректній, чинній формі об’єктивного і правдивого трактування України. І подруге — обмін думок у писаній формі респектується в усьому цивілізованому світі. Тут навіть можемо взяти приклад з нашого патрона, Миколи Міхновського, який свого часу написав відкритого протестаційного листа до російського міністра внутрішніх справ у зв’язку з переслідуванням української мови.

Тому я вважаю, що ТУСМ повинен негайно сформувати **Інформаційну секцію**, яка б займалася всіма порушеними в цій статті справами.

Український націоналізм ставиться принципово негативно до націонал-комунізму, вважаючи його суперечним з природою і добром української нації та шкідливим для неї наслідком ворожих впливів. Метою національно-визвольної революції є усунути з України комунізм у цілому й усіх його відмінах. Це своє наставлення виявляємо послідовно все і всюди, теж у зустрічі з визнавцями націонал-комуністичних концепцій.

Степан Бандера

І. Боднарук

ПРОТИ НАДМІРНОГО ПУРИЗМУ

Сучасні слов'янські мови — це продовження і модифікації говорів, які існували вже в праслов'янській мові. Однак, ті говори були настільки між собою близькі, що люди, які ними розмовляли, не мали, певно, труднощів, одне одного зрозуміти. Праслов'янська ж мова в цілості була продовженням і модифікацією одного з діалектів праіндоевропейської мови. З цього ясні висновки щодо подібності й різниць між слов'янськими мовами. Спільні риси слов'янських мов двоякі: одні дуже давні, унасліджені ще з часів праіндоевропейської спільноти, і вони спільні всім слов'янським та всім індоевропейським мовам. Тих рис менше, і вміє їх спостерігати тільки спеціаліст-учений. Друга категорія подібних рис новішого походження: вони витворилися вже в добі праслов'янської спільноти і характеризують всі слов'янські мови, відрізняючи від інших індоевропейських мов.

Це треба пам'ятати нашим пуристам, які часто задалеко йдуть в очищуванні української мови від чужих впливів. Нерідко буває, що коли якесь слово виступає в польській чи московській мові, то для пуриста воно вже не українське. Багато наших старих слів поставили пуристи на індексі тільки тому, що вони звучать подібно в польській чи московській мові. І ще одне забувають пуристи: у кожній мові мусять бути й позичені слова, і вони теж творять частину багатства нашої мови. Мова бо є дзеркалом культури кожного народу і взаємини з іншими культурами мусять у мові відбиватися. Переборщений мовний пуризм, який заступає чужі запозичення дуже часто нездарними перекладами, нічого не допоможе, навпаки, шкодить, бо занечищує мову словами й виразами незгідними з духом нашої мови. Такі „зукраїнізовані” слова куди небезпечніші для нашої мови, ніж чуже слово, яке хоч би тому, що воно чуже, не може мати впливу на мову.

Буває, що в нашій обережності щодо мови ми занадто перегибаємо палицю в другий бік і поборюємо слова, які, на нашу думку, не є українські, і через те збіднюємо рідну мову. Пуристи іноді забувають, що мова — це щось живе й тому постійно змінюється. Вона має свої

архаїзми, себто слова, що вийшли з ужитку, і неологізми, себто нові слова, що входять щойно в життя. Як кожна інша мова, має й наша багато слів чужого походження, які з бігом часу дістали в нас право громадянства. З цього висновок, що критерій, яким міряємо чистоту мови, не може бути абсолютний і незмінний. Тому спори за чистоту мови річ похвальна, але не можна ніколи в тій справі переборщувати, щоб разом з водою й дитину не вихлюпнути. Л. Коваленко пише на цю тему у статті „Грабуй награбоване!” („Свобода”): „Галичани боялися всякого слова, що скидалося на польське, і тому набрали так багато русизмів, а ми, на Великій Україні, цуралися так само всякої подобі російських слів і тому набрали польських. Звичайно, при цьому дуже часто ці нібито „російські” і „польські” слова з коріння наші, українські слова, засвоєні тими мовами. Ми завжди мусимо пам'ятати, що українська мова — одна з найстаріших слов'янських мов і її впливи на інші мови були не менше міцними, ніж впливи інших мов на неї. Тому й кидаю я оцеї большевицький клич перших днів революції: „Грабуймо награбоване!” та повертаймо в нашу лексику слова, що їх наші сусіди від нас забрали”.

Пуристи можуть нашу гнучку й багату щодо словотвору мову звести до якого десятка тисяч слів. Коли ми різко відмежуємося від усяких слів, які скидаються на сусідські, ці сусіди, зокрема росіяни, привласнюють собі наші слова. „Толковый словарь русского языка” Ушакова включив до московської мови такі українські слова: барвінок (Трінченко каже, що по-російськи це „могильниця”), девчата, отава, левада, стерня... Маємо слово „числити”, „численний”, а боїмося сказати „числитися”, бо це звучить, як російське „числиться”. Багато слів від наших коренів, вироблених нашим народом, забрали від нас наші сусіди. У староукраїнській мові було слово „воздух”, а сьогодні вже боїмося його вживати, бо це — архаїзм. Але хіба ж архаїзми не мають своїх прав у літературній мові? Чи не занадто часто рішають у нас в мовних справах особисті примхи, звичаї та вподобання?

Усяке відхилення від давньої норми, всяка зміна, яку приймає загал громадянства або навіть лише його більшість, не можна вважати за помилку, хоч би навіть у своїх початках вона базувалася на помилці. Спосіб говорення, що його всі прийняли, не можна вважати помилкою, бо помилка є тільки тоді, коли є відхилення від загальноприйнятого звичаю.

Пуристи не вважають за українські слова „вистріл”, „ігра”, „дерзкий”, дармащо всі вони наведені в наших словниках. Дехто з них навіть не любить слів „азбука”, „буква” і „лучче”, воліючи заступати їх словами „абетка”, „літера” і „краще”. А насправді москалі перейняли перше слово від нас разом із церковнослов'янським письмом, а „лучче” виступає не тільки у словнику Голоскевича, але й у Грінченка і в народніх піснях, от хоч би в пісні „Лучче було не ходити”. Походження його намагалися вияснити різні етимологи, між ними й Потебня, але без успіху. Воно часто виступає в староукраїнській мові та її літературних пам'ятках.

С. Риндик писав у „Свободі” в низці статей під заголовком „Чистки в мові”: „Взагалі треба пильно слідкувати за процесом мовочищення. Викидають слова під різними претекстами-вимівками: за нелітературність, за архаїзм, за льюкалізм і т. ін. І це, звичайно, робиться в добрій вірі, що таким способом удосконалюється мова. Кожне українське слово, чи воно архаїчне чи ні, чи закарпатське, чи задонецьке, чи звідки хочете, є витвором українського генія і вкладом у нашу народню культуру, а тому гідне пошани й збереження. Якщо якесь слово виходить з ужитку, то лишім його своїй долі і не прискорюймо процесу. Цс, однак, не значить, що до всіх слів маємо так ставитись. Кальки з чужих слів, змавповані чи силоміць запхані в нашу лексику, і непотрібні нам барбаризми треба викидати з усної і писаної мови”.

Мовні питання належать часом до вельми тяжких проблем, і тому справа чищення мови повинна провадитися дуже обережно, з почуттям відповідальності за кожний крок.

Як уже сказано, процес чищення нашої мови відбувається і на рідних землях, але там він у багатьох випадках є замаскованою боротьбою московського імперіялізму з українським словом. Вона здійснюється в різних галузях мови, але на першому місці йде там боротьба

з українськими льюкалізмами і навіть трактується, як боротьба з капіталістичними „нашарованнями”. З промови проф. М. Жовтобрюха, виголошеної на конференції мовознавців у Києві, бачимо велику нехоть і відразу до українських слів і зворотів, що з різних, часом зовсім випадкових, причин не встигли ще увійти до загальнонаціональної скарбниці українського слова.

Отже, моя думка така, що дбати про чистоту мови треба, і не годиться її засмічувати, але при тому не можна вдаватися в другу крайність, себто викидати слова, які вже засиділися в нас і придбали собі право громадянства. Чому, наприклад, не вживали слів „дід” у значенні „старець”, а також „звізда” тощо, коли їх вживають на значному просторі України? Якщо якесь слово живе в мільйонах уст, то має воно також право жити і в літературній мові. Є в нас багато спірних слів у мові, які, на мою думку, треба залишити в спокою, поки час вирішить, які кращі. Вони часто й залишаються та загальноприймаються, бо життя — найкращий граматик.

Щоб наших висновків не зрозумів хтось зле, мусимо зазначити, що ми проти всякої отаманщини й гуляйпільля в мовних справах. Багато любителів рідної мови підходить до літературної мови з погляду свого власного смаку і з народницького становища. Вони думають, що єдиноправильна мова — це мова, якої вони вживають, тобто мова їх села чи середовища. В їх розумінні мова це неначе свита, яка мусить бути скросна так, як у рідному селі. Якщо якесь слово не вживається по селах Київщини чи Чернігівщини, то це ще не доказ, що це слово не наше й не літературне.

З жалем треба ствердити, що своєрідна отаманщина побільшує в нас хаос у мовних і правописних справах. У нас майже кожний письменник і кожний часопис уживають свого власного правопису. Це каригідне, що деякі наші часописи нехтують загальноприйнятими правилами в нашому правописі, викидають апостроф і пишуть назви національностей з великої букви. Не можна ж допустити до того, щоб наша молодь, навчившись у школі одного правопису, бачила пізніше в газетах і книжках інші правила. Кожний мовник знає, як сильно графіка впливає на вимову, себто на чистоту літературної мови. Духове життя людини не

Р. Володимир

СПОГАД

Сонце розгортало в ширинь рамена. Струн-
гилася прозора й висока блакить. Від сколиху-
вань вітру покизували жовто-горними голівка-
ми соняшники. Над опозилою ріллею проно-
силися подихи землі, а в них купався, трепо-
тяги крильцями, жайворонок і заливався піс-
нею. Наге в Україні.

Загубився в думках... А вони все туди по-
вертають. Згадував бувало давним-давно бать-
ко, хай буде йому царство небесне, вибравшись
зо мною, хлоп'ям, на окраїну міста:

— Отут, сину, скрізь, куди не поведеш оком,
густе поле й мозари простиралися, тільки
й усього. Де-де, про вулиці, кам'яниці, трам-
вай й мови не могло бути. Горб цитаделі — та
й уже межа міста. Кінець. А там левади й лі-
си... Пелгінська, Вулецька — хто про них
коли б гував? Та годі, розростається місто
вздовж і впоперек, і втину тому немає. А зго-
дом, як то ще гейби недавно тому було, гай-
гай... Де б то коли подумав. Он там потік
плився, зарослий лозиною, а ось по цей бік гор-
ба кущі, покриті глодом, пнялися, по той же
луги й пасовиська, та й більш нічого, отак ген
аж ніби під саме небо сягають. Пастухам во-
ля, заведуть пісню, об самі гори оббивається,
що он там на небосхилі, а наші худобині, то

може поступати вперед без графічних чітко
окреслених понять устійненого правопису. І це
теж аргумент, який наказує нам покінчити з
правописним хаосом. У правописі мусить бути
і є потрібний аподиктизм.

Наше громадянство, а особливо письменни-
ки та редактори часописів, мусять нарешті зро-
зуміти, що одного устійненого правопису вима-
гає наш національний інтерес. Устійнити наш
правопис на еміграції можуть тільки наші нау-
кові установи й працівники пера. Час уже зро-
зуміти, що люди й газети, які хочуть накинун-
ти загалові свій власний правопис, вносять у
наше життя дезорганізацію, яка мусить шкід-
ливо відбитися на розвитку нашої культури.
Lex dura, sed lex! (суворий закон, але — за-
кон!) зобов'язує всіх коритися йому, не звер-
таючи уваги на особисті уподобання та на-
вички.

вже й нічого казати. Простору-простору, мов-
лю я тобі, було тут, не то що тепер, така тісно-
та, рухнутися нікуди. Не так то було давно...
А здається, нагетто тільки взора. Добре мені
взора. Поправді, ні скоріш, ні пізніш, а за ці-
саря Франца Йосифа, як ще сяка-така воль-
ність була. Так, так, синку, не паношилися на-
ші сусіди в той час, як ото тепер. Інші були за-
си за небіжки Австрії — хог і великого гараз-
ду не знали, а все ж то своє було в більшому
пошанівку, надія головіка трималася. Та й про-
життя краще було — куди там, хліб за п'ятака
купив був, сірники за грейцара. Та й язика сво-
го ніхто не цурався, заведе тебе хог і до Від-
ня. Ну, а от тобі вже й автострада — гекай, ге-
кай, гекай но, що то на цім місці тоді було?
Будь я гуницотом, як не згадаю... От, ще б
ні. Таж віднога старого цвинтарища аж по цю
Стрийську дорогу сягала. Люду там багато по-
ховали, а хто-що вони, ніхто сьогодні не ска-
же. Одне певне, що й нашого брата зимало тут
попало. Підростеш, синку, вивгнися, може ко-
ли і про те довідаєшся. А то, буває, запитануть
такого несвідомого — Іване, а якого ти роду,
діда, прадіда? А той ні бе, ні ме. От, пам'ятай,
щоб і ти таким не був. Затямми?

— Затямлю, тату.

— А ще он туди кинь оком, синку, в саме се-
редмістя, що ж там в кітловині базми?

— Ратушу, тату.

— А що на самому верху отого ратища?

— Орел, нагетто, тату.

— Орел, правда твоя, але не все так бува-
ло. Прийшов день, скинули його й застромили
на його місце синьо-жовтий прапор. Повівав
він, сину, повівав гордо і правду людям гово-
рив, хог і недовго. А там зірвалась буря, зме-
ла наш прапор, потоптали його гужинці нога-
ми, пошматували, геть закинули. Але, дасть
Бог, віднайдемо шматки, позшиваємо і ще раз
підіймемо, свою потратовану гідність світові
покажемо...

Батько в спогадах виходить на пагорб, я йо-
му вслід, приголомшений враженням наново
відкопаної старовини. Підіймаємось на самий
верх високорівні. Вітер грається з розкуйов-
дженою гуприною, вид стелиться такий, що

дух запирає. Туга проймає туди, в далеке, незнане, серце б'ється на згадку батькової розповіді, охоплює жаль, що не вернуться дні відкритих просторів рідного міста. А може ще кращий, світліший день прийде? О, якби ж скоріше!

Присіли під зарослями глогорожі. Стільки на них рясного квіту! Ніжними пахощами обдають рожеві пелюстки. Пізня осінь, а воно збереглося. А тоді, через зиму, знов відроджується й закосигує природу живими барвами. Нізого повністю не вмирає, без сліду не гине... Нізого... Знажить, і наш прапор. І так легко на душі стає.

— А це що за двір, он там на пригірку, за отим високим муром? — перегода питаю батька.

— Сиротинець, синку. Бездомним, убогим дітям такий сірий притулок. Так то є воно на світі, хлопце, виховався таке без коріння, тоді кинуть на зимний брук та й саме не знає, по що живе. Гіркий то сироті хліб в житті і твердий, як камінь. Нема долі змалку, і ледве котре в люди вийде. І зого ж сподіватися від такого? — невтішно снує гадки батько, а мені мов холод поза плезі прокрадається.

Коли це було? Десятки років тому. В міжгасі — воєнна хуртовина, скитання по широкому світу, пізнання добра й лиха. Який шмат часу від отих днів по сугасну хвилину! Здавалось, на дно потонула минушина, непрохідною стіною від краю поставилась і все переділила, аж ось ожила сива доба перед огима в усій своїй непорозній незайманості. Стоїть і підморгує — мовляв, баг, така ж самісінька, як і була, нічим від тієї хвилини не змінилася, а ти хіба такий сам? Готовий, як і я, на вивершення? Триваєш дні й ноги, місяці й роки, поки не здійсниється?

Простую з дрібним дитятком крізь розхилений простір канзаської рівнини. Ширина блакитного зводу над нами незміряна, золотінь розжареного сонця незглиблена, сиза відстань полів перед нами неозора; навкруги, в кожному напрямку, на схід, на захід, північ і південь, дальні, тихі, послулі обрії. На схід вп'ялився гарячковий погляд, шукає зогось, дошукується. Чи хог зірки з рідної землі не доглядить? Аж ні, димок тільки снується, а он там, збоку, шуліка над теренами своїх ловів повис.

Горну дівзатко до себе, на хвилину зорю дійсності в візі.

— Оце, Марусю, всього три роки як ми тут, а диви, все довкілля на огах мінється. Коли сюди прибули, площа оця ліворуг від шляху стояла непрорвана, непорушена в непроглядне тягнулася, як у первісний вік. Прижмуриши вії, і пронесеться на вітрі загін індіан, що своїх буйволів, життєвого простору від заздрісної руки білого стереже. Вимахи томагавками, розмальовані воєнними красками облизгзя, грізні оклики. Крилом смерти повіяло. Бережись, генерале Кастере! І тобі, генерале Гейзе, смерть на відлюдді признажена. Що з того, коли пам'ять по тобі згодом збудуванням міста звелізуватимуть! Бережіться, завойовники, бо й на вас кара своєчасно зрине. А покищо пропаща індіанська справа. Залізничний шлях бо вже прокладено. Бафало Біл свій Рим же заснував, іде рік 1867-ий, виростає твердиня Гейз. Але, Марусю, що з цього по сьогодні залишилося? Одним-одим дім з тесаного каменю, а побіз нього древня вартівня. Дім музеєм послужить, а вартівня? Сиволом? Невисока вартівня, символ не з тих, світліших. Марусю, дивись туди на схід, не така вартівня там стоїть, не такий символ горить. Не багши? Підожди ще трішки. Підростеш і аж тоді роздивишся як слід. Великий же ж і я, а то просто огима не базу. Душею, дитинко, шукатимеш, душею, ось тут, біля серця, ціла вже вежа виросла й тягнеться до її сяйного світла втомлений мандрівкою в сумерках зір.

Між людей спроквола повертаємося.

Отут торік будуватися погали. Одна домівка за одною, мов гриб по дощі, вискакує. А сьогодні подумаєш — нагетбо за одну ніч ціла оселя виросла. Нова дільниця міста просто на помах гарівної палижки появилася. А ще ж так недавно до самого порогу дому дівизий степ стояв, і вихор по ньому в усі боки розгонював.

Донця широко озі розкриває, слухає — не наслухається, дивиться — не надивиться, все новина, усе зворушлива пригода для маляти.

— Тату, а що там за небом, де ти показував? — опірюється пташеня в мову, від великого враження самостійного виразу шукає.

— Вітгизна твоє небагена, доню.

Наге вдруге народжується, гас великих відкриття для неї настає.

І враз вирує світ передо мною... Взора, сьо-

ПРОФ. ВОЛОДИМИР РАДЗИКЕВИЧ ВІДИШОВ У ВІЧНІСТЬ

Ще 11 вересня вітала українська громада в Клівленді Ювілята з нагоди Його вісімдесятиріччя. Своєю зустріччю з громадянством радів Він неприховано, дармащо держатися на ногах ледве сил ставало. Сам іти гже не міг, проте на поклик вірно, як завжди, з'явився. Піднесено виголонував слово подяки, і ніхто тоді не допускав, що це був останній публічний виступ тепер уже бл. пам. Професора й Громадянина.

Чергова велика й болюча втрата! Чергові жалобні обряди... Чергова сумна загальногромадська подія — похорон. Закрадалася осінь, вмирало літо, прощалась природа з Покійним. Він же її так дуже любив!

Рідних, приятелів і близьких давно вже непокоїв стан здоров'я Покійного; гнітило тривожне передчуття наближення неминучого кінця. І так, ще 24 серпня 1964 р. звірювався Він у листі: ...„Своє здоров'я застигав я далеко за собою. І вороними кіньми вже його не здігнати. Ходжу ще, читаю, часом децю напишу, але сили вже немає". 1-го вересня ще раз застерігався: „Моє здоров'я не дає мені можливості гже засісти до якоїсь поважнішої праці". А 2-го листопада звідомляв: „... Я пролежав недавно два тижні в шпиталі, де мені хотіли зміцнити серце, і вернувся додому дуже втомлений і немічний".

14-го вересня о 3.10 по пол. вибила дочасна година — призначення кожної плоти. Так, можна справді про Нього сказати, що до останньої хвилини земного існування не залишав свого посту; адже треба було Його участі в працях літературного журі, фахової поради в запроєктованій еміграційній акції біля мовної нормалізації, проведу в Ювілейному Громадянському Комітеті, ініціативи в протестаційній декларації українців Клівленду з приводу большевицьких переслідувань літературних діячів в Україні, та й на тому не кінчалось. Був, відомо, палким прихильником Визвольного Фронту.

Проф. Володимир Радзикович, видатний історик і дослідник української літератури, один з найкращих літературних критиків, відомий письменник, довголітній учитель, директор і організатор середніх шкіл на

годні, покійний батько, яре дитинство, а вже ж і батьківство, ще взора незаймана цілина, піонерські уходи, сьогодні ж нове місто востає в силу. Процес нових поселень, постійно, безперервно, в давнину, сьогодні, завтра. В природі нічого не гине, все відроджується, зародки давнього зійдуть в сугасному, проростуть в майбутньому. Ростає покоління, щоб поставити в святині переможний прапор.

Міцний південний вітер вдирається в усі клітини організму. Шумить, крутиться голова. Верстаємо додому наш шлях, пропахлий гостро горноземом.

рідних землях і на еміграції, доцент Державного Університету ім. Івана Франка у Львові, в рр. 1939-41 працівав львівського відділу Академії Наук, дійсний член НТШ, член Ради Сеньйорів Тимчасового Правління під проводом Ярослава Стецька, згодом Національної Ради в 1941-42 рр., широко відомий виховник кількох поколінь нашої молоді, почесний член Спілки Української Молоді Америки, загальношанований суспільно-громадський діяч на кожному терені свого побуту — прожив сповнене патріотизму, творчої наснаги, постійної пильності й великої працездатності чинне, альтруїстичне життя. Належав Він до тих нечислених провідних громадян, що здобули собі беззастережне довір'я й пошану загалу, а зокрема любов молоді.

Народився майбутній історик літератури й письменник 17 жовтня 1886 р. в Вишенці Малій, в Західній Україні, в сім'ї пароха, декана о. Петра Радзиковича. В рр. 1896-1904 вчився в Академічній Гімназії у Львові. Після іспиту зрілості вступив у Львівський університет, де студював українську мову й літературу, історію, класичну філологію та німецьку мову. Серед професорів Його були Юліян Левицький, Кирило Студинський, Олександр Колесса і Михайло Грушевський. Після закінчення університетських студій одержав ступінь вчителя в львівській Академічній Гімназії, згодом в Станиславові і знову у Львові. В 1912 р. одружився з Марією з Матвісевич, „прикрасою мого життя й вірним другом", як сам висловився. В 1914 р. прийшов на світ їхній син Петро, який, сумним допустом долі, помер у 1925 р. ще учнем гімназії. Залишився їм другий син, Мирон, нар. 1923 р.

Після виходу на еміграцію стає Володимир Радзикович чільним представником організаційної мережі нашого шкільництва й розгортає на тому відтинку подивудну активність. Як учитель і директор гімназії залишив нестерпні сліди в навчанні й вихованні нашої таборової молоді в Карльсфельді, біля Мюнхену, чи в Ферхтесгадені (в таборі „Орлик") та й згодом продовжує подібну діяльність, переселившись до ЗДА, в 1949 році. В Філадельфії започаткував курси українознавства, які поширив і на Клівленд, переїхавши туди в 1951 р. Місцевість Лейквуд в Огайо стає постійним місцем Його замешкання, а поблизький Клівленд властивим осідком праці.

Окремо слід назвати такі Його твори, як „Історія української літератури" (1922 р.), що діддалася в 1964 році восьмого видання, широка наукова розвідка про Павліна Свенціцького (1911 р.), праці, присвячені дослідям творчості Шашкевича, Шевченка і Франка. Як письменник, виявив себе головню в повістях „Шляхом туги" (1923), „У псдувах буревію" (1957). Нещодавно здано до друку Його повість для молоді „Ніч проминула". Згадати ще шість разів персеидані популярні „Пригоди Юрчика Кучерявого" з 1921 р. Відомий теж Радзикович із своїх літературно-критичних та популярно-наукових статей.

Смерть вирвала з наших рядів людину великого таланту, духа й знання, високої особистої культури, широкого суспільного діапазону й невтомної праці. Не довелося повернутись Йому на батьківщину, якій присвятив усе своє життя. Осиротив св. пам. Радзикович свою

ТЕРОР ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ув'язнення української молоді й українських культурних діячів, які чинили спротив русифікації, почалися ще в липні 1965 року. КГБ лютувало тоді в Києві, Одесі, Луцьку, Львові, Тернополі, Станіславові (сьогодні Івано-Франківськ). З-поміж арештованих затримано в в'язниці понад 70 осіб, інших після переслухання випущено на волю.

Після того почалася ціла низка процесів, які тривали від січня 1966 року. Кількадесят арештованих суджені московськими судами в Луцьку, Тернополі, Івано-Франківську, а наприкінці квітня ц. р. у Львові.

Львівський процес пройшов при замкнених дверях. Щойно після довгих клопотань групи молодих українських письменників з Києва трос з тих письменників допущено до залі суду, уже під час проголошування вироку 28-го квітня. Ці молоді письменники сміливо виявили свої симпатії і солідарність з засудженими.

Обвинувачених засудив московський суд на ув'язнення від 8 місяців до 6 років.

Ось прізвища деяких засуджених студентів, науковців і культурних діячів:

З Києва: **ГРИНЬ** — науковий співпрацівник Академії Наук, засуджений на 3 роки;

РУСИН — науковий співпрацівник, засуджений на 3 роки;

КУЗНЕЦОВА С. — науковий співпрацівник, засуджений на 4 роки;

МАРТИНЕНКО, — інженер, засуджений на 3 роки;

ГЕВРИЧ ЯРОСЛАВ — студент, засуджений на 5 років;

З Одеси: **КАРВАНСЬКИЙ СВЯТОСЛАВ** — журналіст, поет і перекладач. У 1944 р. був засуджений на 25 років концтаборів, опісля звільнений по відбутті половини кари, а тепер знову засуджений і засланий до Мордовської АССР.

З Луцька: **МОРОЗ ВАЛЕНТИН** — історик, засуджений на 4 роки;

ІВАЩЕНКО — журналіст, засуджений на 2 роки.

Зі Львова: **ГОРИНЬ БОГДАН** — мистецтвознавець, засуджений на 4 роки;

ГОРИНЬ МИХАЙЛО — науковий співпрацівник, засуджений на 6 років;

ЗВАРИЧЕВСЬКА — науковий співпрацівник, засуджена на 8 місяців;

МАСЮТКО МИХАЙЛО — пенсіонер, засуджений на 6 років;

ОСАДЧИН — викладач Львівського університету, засуджений на 4 роки.

З Тернополя: **ЧУВАТНИЙ** — учитель, засуджений на 4 роки;

дружину, сина, братів і родину, а теж цілу українську громаду.

Нехай же пошле Всевишній Покійнсмю заслужену небесну нагороду за Його безкорисливі труди й життєву скромність, а гостинна американська земля нехай буде Йому пером!

Д-р Роман В. Кухар

ІГРЕТА — науковий співпрацівник, засуджений на 4 роки.

З Івано-Франківська: **ЗАЛИВАХА АТАНАС** — мистець, засуджений на 5 років;

ОЗЕРНИЙ — науковий співпрацівник, засуджений на 6 років ув'язнення.

Деяких обвинувачених звільнено без суду. Звільнено після кількомісячного ув'язнення Івана Світличного. Літературний критик Іван Дзюба теж звільнений, але хворіє.

За що ж засуджено цих і інших, прізвища яких покищо не відомі, українських науковців, студентів і культурних діячів? Вольшевицькі „судді“ закидали їм такі провини: читання, переписування і поширювання недозволених московсько-більшевицькою цензурою літературних творів, статей і памфлетів про стан української мови, літератури й культури в підсовєтській дійсності. Деяким закидали також читання і поширювання дореволюційних творів і творів із закордону.

Інший процес відбувся вліті 1965 року в Івано-Франківську. Тут судили ініціаторів свята і промовців під час відкриття пам'ятника Шевченкові в селі Шешори, колишнього Косівського повіту. Спершу большевицька влада погодилася була на відкриття пам'ятника, але коли на нього прибули тисячі людей заборонила.

На всіх процесах підсудні заявляли, що не є ворогами совєтської влади, але домагаються рівних прав для України. Зокрема вони домагалися визнання української мови за державну мову в УРСР і свободного розвитку української культури.

Під час Львівського процесу підсудні відмовилися прийняти акт обвинувачення, виготовлений московською мовою.

У травні 1966 року відбулися два процеси проти українців у Польщі. Підсудним закидувано виступи в обороні української мови й поширювання правди про спалення бібліотеки Академії Наук у Києві. Були суджені:

ПАВЛИЩЕ СТЕПАН, який, закінчивши студії українистики в УРСР, повернувся до Польщі, де проживав в місті Ельблонг.

ГОРАК СТЕПАН — у 1947 році його засуджено на досмертне ув'язнення за приналежність до УПА, але після 12 років звільнено. Тепер арештовано й суджено в Гданську за те ж саме, що й Павлище Степана.

Обидвох засуджено на 3 роки тюремного ув'язнення. Судив польський суд, але „справу“ опрацював „експерт“, присланий з КГБ.

Під час Львівського процесу, зокрема в дні присуду, біля будинку суду й тюрми стояли маси львів'ян, головню молоді, які одверто висловлювали своє обурення під адресою суддів, а симпатії для суджених. Коли ж засуджених виведено до поліційних авт, зібрані привітали їх квітами й окликами солідарності.

Після засуду кількадесят діячів української культури і представники інтелігенції внесли письмовий протест до Центрального Комітету комуністичної партії в Україні, домагаючись звільнити засуджених.

ПРОФ. РОСТОВ І ЙОГО КОНЦЕПЦІЯ

Великі американські політичні партії не мають виразного ідеологічного характеру. Демократична та Республіканська партії — це тільки традиційні апарати для проведення виборів. Обидві партії складаються з різnorodних ідеологічних елементів, з яких найгасливіші два — ліберальний і консервативний. В минулих президентських виборах зударилися були не тільки два апарати, але й дві ідеологічні течії. Перемогла ліберальна течія, за якою вже більше ніж 50 років неподільного панування в цій країні. За цей час у руках ліберальної інтелігенції опинилися повністю виховання молодого покоління, преса й видавництва, провід над культурою та мистецтвом, контролю над церковним та релігійним життям.

До ліберального табору зараховує себе більшість великих промисловців, майже поголовно банкіри та фінансисти, чимало державних та муніципальних урядовців, судді. Служать йому майже виключно велика преса, кіно, телевізія, радіо, навіть церковний амвон. Лібералізм утотожнюється з прогресом, культурою, модою, навіть з американським способом життя до такої міри, що для його противників не залишається навіть сухого місця, в якому вони могли б розвивати свої ідеї та провести свої дії. Найкращим доказом цього є факт, що ті ідеї проголошуються майже з підпілля чи напівпідпілля, а для відкритої дії і досі не знайшлося ще відповідного організаційного оформлення. Консервативний табір, по суті, існує тільки в потенції, але про нього промовисто свідчать 27 мільйонів голосів, відданих в останніх виборах за сенатора Голдвотера.

У загальному можна сказати, що американський лібералізм — це ліво-інтернаціоналістична течія, що в значній мірі суперечить власній

назві. Американські ліберали — це ніякі борці за волю й свободу, навпаки, вони за поширення державної контролі над усіма ділянками життя. Так уже склалося, що справжніми лібералами, гідними такої назви, є у нас консерватори. Американські ліберали — це також визнавачі різних соціалістичних доктрин, до комунізму сталінського чи троцькістського включно. Майже поголовно американські ліберали є визнавачами філіософії та соціально-економічних ідей Карла Маркса, від якого перейняли віру в інтернаціоналізм, відмирання національних держав та злиття націй і подібні ідеї, що їх у сучасну пору заперечує саме життя.

А власне в сучасній атомовій добі світ переживає „азіатський ренесанс”, небувалий, тріумфальний похід націоналізму, що приводить до постання щораз нових національних держав. Вистачить тільки поглянути на мапу світу, щоб переконатись, які глибокі зміни сталися в ньому за останніх двадцять років, зокрема серед колишніх кольорових колоніальних народів. Мотором цього розвитку є націоналізм, а не інтернаціоналізм; національно-визвольні рухи, а не імперіялізм, рухи, які підірвали силу великих колоніальних імперій і покликали до життя нові національні держави. Недобачати цього розвитку це значить не розуміти ваги національно-визвольних рухів, значить запліщувати очі на дійсність, ховати голову в пісок впереджень і нежиттєвих догм, керуватись у політиці утопією, а не реальністю.

Кожному, хто стежить за виступами людей, відповідальних за світову політику, може часами здаватися, що істини ці знаходять послух у можних цього світу. Ось від проф. Луї Фішера, найкращого знавця ленінізму в ЗДА, чули ми ствердження, що „націоналізм — найбільша перешкода для поширення комуністичної експансії”. Навіть від секретаря Державного Департаменту Діна Раска чули ми, що „треба підтримувати визвольні рухи народів, які прагнуть незалежності в комуністичному світі”. Але чільним ідеологом Білого Дому є проф. Рілт Вітмен Ростов, визначний ліберал.

Не зважаючи на всі реалітети, проф. Ростов залишається вірний ліберальним ідеям; він уважає, що боротьбу проти націоналізму слід вес-

---

Більшість засуджених большевики зразу вивезли поза кордони України і кинули до тюрем або до концетраційних таборів. Тільки деякі з засуджених ще перебувають на місцях, бо слідство проти них продовжується. До тих, кого звільнено з ув'язнення або після слідства, московський окупант застосовує такі методи: їх звільняють з праці і відмовляють права приписати-ся в іншому місті.

(За укр. емігр. пресою)

Софія Науковець

ЧИ ПРИСМЕРН "МАТРІВРХАТУ"??

"Сором тим, що користаються з усіх блат свободи, але не бажать стати до боротьби за неї". (З промови проф. Д. Дорбянського в Вашингтоні 30 червня 1966 р.).

Пильному читачеві української преси прийшло дивно дивуватися про щораз частіше виступи українців на міжнародних форумах. Зішло не читач із цього боку, то його серце сповнюється гордістю й заохотою до власних подібних виступів, якщо ж він "по тому боці греблі", то це подає йому надію на визволення й силу для витримки.

Хі ми радіємо, коли наші професори-вчені розкладають по з'їздах та конференціях і не тільки вкладають українську петлю в міжнародно-скабриную знання, але й дають відсіч совєтським "ученим" в танних української історії, літературі, мові. Зокрема дуже важливі для нас з'їзди істориків, і на них щораз частіше, побіг наших сенйорів, вирінують імена молодших науковців, які виступують свої доповіді і в дискусіях спростовують фальш, що їх вводять в українську історію совєтські науковці.

Проф. Я. Рудницький, відомий із своїх праць з мовознавства і з роз'їздів у пошуках українців в світових бібліотеках та сільців визначних українців по краях Європи, дарує містам, у яких проживали наші письменники, їхні портрети, пропам'ятні таблиці, твори, і не минає ні одного мовознавчого конгресу. На IX Міжнародному Навчальному Конгресі в Лондоні 3-8 липня 1966 р. було аж 10 українців із 4-ма доповідями, з яких доповідь Яра Славутича дуже характерна. Рухніча: "Русифікація українських місцевих назв". Про перелік конгресу говорив проф. Рудницький у лондонському ВіВіСІ.

Члени НТШ у Франції, які співзаснували Міжнародну Вільну Академію Наук, опрацюють на її кожній річній сесії наукові доповіді, при чому завжди вибирають українські теми. І коли це легко зробити голові НТШ проф. В. Кубіковичеві з геотрії України, то куди важче знайти відповідну тему проф. О. Кульчицькому з психології. Проте, він дуже влучно вибрав, як тему, психічні травми, що їх завдає українському народові Москва. Наші молодші науковці, Д-р Митрович, Іж. Жуковський, всіляк старшими, теж вибирають українську тематику.

Не інакше роблять наші католицькі вчені — так світські, як і духовні — на своїх з'їздах. На конгресі "Черка в потребі" (4-7.8.1966 у Кенігштайні) о. кан-донокунються в світлі і за якими буде остаточно розова відображають ті величезні зміни, які визвольні ідеї, а не залязовані концепції проф. Ростова.

ти аж до остаточної перемоги. У двох своїх книжках, що їх пропалугється як останній вислів політичної мудрости, а саме в книжці під назвою "Етапи економічного росту" та в книжці "Об'єднані держави на світовій арені" проф. Ростов заявляє, що нації — це пережиток, і вони повинні зникнути з лиця землі, а з ними повинні зникнути і національні держави. Ростов не тільки таку думку просуває в своїх книжках, але й вказує на те в своїх публічних виступах, мовляв, "це — в інтересі світового миру". Слід пскінчити з безглуздом, щоб люди розвивали одне одного на війні за уявні національні інтереси", — пише проф. Ростов, ставлячи крапку над "і". Першу свою книжку назвав проф. Ростов "Некомуністичним маніфестом", нібито протиставляючи свій власний маніфест Комуністичному Маніфестові Маркса і Енгельса, але для національно свідомої й національно мислячої людини стає ясно, що який би маніфест не обрати, комуністичний чи некомуністичний, націям має бути кінець! Реалізацію своєї політики бачить Ростов у проведенні великої персвазійної акції, що зуміла б прихилити Москву до його інтернаціоналістичних планів. "Треба перекопати московських лідерів, — пише Ростов, — що ЗДА дійсно готові зректися національного суверенітету для того, щоб забезпечити світовий мир".

Ось такий "некомуністичний маніфест" проф. Ростова. Не можна дивуватися, що подібного роду ідеї є головною причиною русофільства, яке опорнуло американський народ; русофільства, яке ширять усіма можливими каналами: якє стає щораз зарозливішою інфекцією для американського організму. Слабою сторінкою цих догматичних доктрин є те, що в них зовсім не згадується, наприклад, про велику персвазійну акцію в відношенні до сотень мільйонів китайського населення та всіх тих колорочивих і неколорочивих народів, що орієнтуються на червоний Китай. Таким чином поза межами персвазі проф. Ростова залишається мільярди людей, отже половина людства, що не має найменшого розуміння для "великих ідей" і навіль вважас їх за жакливу утопію, що її ніяк не можна достосувати до ритму історії наших днів. Національно-визвольні рухи не лежать колою тою на шляху історичного процесу. Вони — складова частина тієї величезної сили, яка руйнує старий світ і будує новий. Національно-

цлер Ст. Дмитришин „подав звіт про стан Церкви в Україні, згадуючи рівночасно переслідування православних українців большевизмом”. У дискусії проф. Ф. Дурчанський (словак) назвав ліквідацію Української Церкви геносидом, о. Хризостом навів приклад з Почаївською Лаврою („Християнський Голос” з 21.8 1966). Під час української Служби Божої з Кир Володимиром о. шамбелян Василик роздавав французам легючки з інформаціями про Українську Церкву.

У XXVI Конгресі католицьких студентів та інтелектуалів „Пакс Романа”, що відбувся 22-28 липня 1966 року в Ліоні, взяло участь чотири українських професори і студенти, які не тільки активно виступали на конгресі, але й запротестували проти плянованого советського концерту. У протесті читаємо: „... Конкретно йдеться про ансамбль советської фльоти. Цей ансамбль є офіційним репрезентантом режиму, який не припиняє переслідувати Церкву в Україні. Такий ансамбль видається нам не до подумання на Католицькому Конгресі, як довго християни будуть терпіти за Христа та за Вселенську Церкву”. Підписані: Володимир Янів, Роман Кучин, Остап Коцюба, Гізеля Смоликевич. („Христ. Голос” з 28.8 1966).

Ньюйоркські поети і письменники зуміли на конгресі лівонастреного Пен-Клюбу домогтися прийняття протесту проти ув'язнення двох українських критиків — Світличного й Дзюби.

Українські пластуни на світовому Джемборі запросили до свого шатра грецького короля, а Олімпійський Комітет групи „Зарева” вперто домагається участі України в Олімпійських Ігрищах.

І нарешті, щоб закінчити цей далеко не повний перелік українських наступів перед чужим світом, згадаймо, як усі ми, без огляду на партійні симпатії, раділи, коли шляхетний жест панства Стецьків у Швеції, — покладення гілки на могилу Карла XII — викликав таку бурю в СРСР, що й Хрущов у ній спотикнувся.

Усі ці факти свідчать про те, що кожна українська людина, — від поважного священика й професора до „сердитого” юнака, — як тільки опиняється на чужому форумі, зразу думас про те, щоб чимнебудь причинитися до ширення правди про Україну, думас про оборону її імені та про відсіч будь-якому зазіханню на українське добро.

Тому прикро вражає якась незрозуміла несміливість чи нехіть декого з наших жінок до рішучих виступів на жіночих міжнародних з'їздах, а з тим і надмірна повага до тих жіночих організацій, які, не зважаючи на свою декларативну „аполітичність”, дискримінують поневолені народи.

Непідписана авторка статті „Треба нас там чи не треба?” („Америка” з 7 червня 1966) подає точні дані про правну участь України в Міжнародній Жіночій Раді в часах Української Держави та про ті заходи, яких уживали члени тієї „аполітичної” МЖР, щоб усунути Україну після втрачі державності. Не доказ, що в МЖР діють не так „жіноча солідарність”, як груба національна нетерпимість, і захоплюватися та поважати МЖР немає за що. А проте, авторка робить несподіваний висновок із цих фактів, мовляв, треба, щоб укра-

їнки брали участь у цьому „осередку світового жіночого руху”, бо вони „тим самим створюють сприятливі умовини для представництва майбутньої державної України”. Алеж кожному ясно, що нам зовсім не треба „сприятливих умовин”, щоб дістатися до МЖР, а треба тільки... державности!

Правда, коли українки хочуть їздити на конгреси МЖР як членки американських чи канадських рад своїм коштом, їм ніхто за це дорікати не буде. Але коли українська організація висилає делегатку громадським коштом, то її обов'язком є виступати з інформаціями про Україну, чи в її обороні, — так, як це роблять наші професори, священики, властуні. Коли ж це із-за „державного принципу” МЖР неможливе, то, замість видавати гроші на „коштовну” подорож (вистав авторки статті), — краще обернути ці гроші на виготовлення різними мовами документальної праці про „роз'єднання родин” (головної теми конгресу) в Україні внаслідок московського геносиду і переслати ту працю з привітом „від колишньої членки МЖР — України” до президії конгресу та до всіх національних делегацій. А для прикладу не зашкодило б зацитувати там такий уривок із спогадів очевидця-пошкодованого, який промовив би до жінок краще, ніж бідкання над зниклом африканського фолкльору:

„Я думав про молодшу сестру Ліду, яку чоловік прогнав тільки за те, що йому так наказала комуністична партія, і тепер вона залишилася бездомна й самотня, думав про брата Михайла на засланні в Сибіру з дружиною та трьома малими синами, думав про сестру Оксинію, що залишила все і з чоловіком та дітьми втекла світ-заочі, думав про трагедію старшої сестри Анни, що сидить під домашнім арештом, а чоловіка її, Андрія, ув'язнили знову на 16 років, думав про батька старого, що він знов арештований і його везуть на північ... Ще більше мос схвильоване серце рвала думка про малого сина Івана. У безсонні ночі часто сам себе запитував: „Що ж мама скаже синкові малому, як прийде час і він її запитас: „Де ж батько мій, мамо?!”... (Спогади про хресну дорогу розкуркулених. К. Каздоба: „Остання ніч у Гумні”).

**

Виглядає, що українська жінка-героїня виростає тільки на ґрунті національних нещасть, переслідувань, ворожих звірств і масакри. У „нормальних” і супокійних часах добробуту героїчний первень у неї, виходило б, зникає. Якщо так, то це було б. без сумніву, трагічне явище, коли б рівночасно відрадим не було те, що в наших чоловіків чимраз більше проявляється відвага й непохитність. Може це віщує нам кінець „матріярхату” часів руїни й занепаду та відродження „патріярхату” наших славних княжих, козацьких, стрілецьких і упівських епох?..

НЕХАЙ ВЧЕНІ РОЗШУКУЮТЬ, ХТО БУВ КОМУ РОДИЧЕМ — ОБРАЖЕНЕ ЧУТТЯ НАЦІЇ І КРИВДА ЦІЛОГО НАРОДУ ГИДУЮТЬ ВИЗНАТИ МОРАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ З РОСІЙСЬКОЮ НАЦІЄЮ! ЧЕРЕЗ ТЕ МИ МОЖЕМО ОБСУДЖУВАТИ ТІЛЬКІ ЗАСОБИ І СПОСОБИ ВОРОТЬБИ.

МІКОЛА МІХНОВСЬКИЙ

3-ПОМІЖ КНИЖОК І ЖУРНАЛІВ

МАЄМО ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТА

З нагоди виходу в світ останньої книжки покійного Івана Багряного „Людина біжить над прірвою“*), дозволимо собі пригадати наші скромні слова, висловлені з приводу появи „Гетсиманського саду“, які кілька років тому ми писали на сторінках „Овиду“, що виходив тоді в Буенос-Айресі. Ті слова автор згаданої книжки передрукував у редактованих ним „Українських Вістях“ в Ульмі.

Ми писали тоді, що надзвичайно гарний роман талановитого письменника має одну хибу: її героєві бракує притаманного українцям ідеалістичного світогляду, і тому ланцюг його жахливих фізичних терпінь здається нам даремний... що змальовані в ньому з величезною експресією терпіння є свого роду мистецтвом для мистецтва.

Прочитавши останню книжку покійного письменника, а властиво одну з його перших, бо датовану 1949 роком, ми приходимо до висновку, що в особі Івана Багряного маємо першого українського екзистенціалістичного письменника, що може усвідомлював це, а може й ні. Хоч він не випередив французьких екзистенціалістів, але можемо рішуче твердити, що до творчості Сартра, Камюса та інших він не має ніякого відношення. До деякої міри він випередив навіть своїх французьких колег зрілістю й заокругленням тієї літературної моди, як випередив творців французького та англійського театру ідей наш Микола Куліш, як випередив Сартра своєю екзистенціальною повістю „Смерть“ Борис Антоненко-Давидович, як виступив з ідеєю азійського ренесансу Микола Хвильовий, а західний світ довідується про це через 35 років зі слів грецького письменника Казанцакіса, що вкладає цю ідею в уста московських та жидівських революціонерів, які оперували в Києві...

Вертаючись до книги Івана Багряного „Людина біжить над прірвою“, дозволимо собі на зухвалість перелісткувати, не читавши, два перші розділи (36 стор.), які до цілої книжки не мають ніякого відношення, викинемо з пам'яті балакучого типа Достоєвщина, Соломона, і залишимося сам-на-сам з людиною, що біжить над прірвою, Максимом, мешканцем провінційного слобожанського містечка над Ворсклом, власником невеличкої хатини на Силенковому перевалку, батька малого Бориса та вірного дружини, який зовсім без причини, незалежно від якогось злочину, що може колись він поповнив, без якогось прокляття, що мало б тяжіти над ним, — опиняється на конвеєрі московсько-німецької м'ясорубки в жахливий воєнний час.

І ось з четвертого розділу й до останнього тягнеться той конвеєр нелюдських мук і неймовірних фізичних зусиль людини, що проходить не пекло, а десятки пекел всенищівної війни, десятки пасточ, що її насталяє

на українця одвічний ворог — москаль. Він там на українській землі в подібні підступної й безсердечної: ще й шовіністичної кацапки-мужички, він там у ролі слідчих, сексотів, командирів, політруків і наглядачів, які націлили недріманне око на українську землю, українську людину, він в особах недолюдків-перевертнів, що їх виплекала буйним чортополохом довголіття неволя. А Максим, як зацькований звір, інстинктом винюхає правильну й безпечну дорогу до лігва, з якого його не витягне ніхто, хіба смерть.

Багато писалося про Багряного як письменника, що шукає позитивного героя. Багато чернила пролило в здогадах, чи дійсний його позитивний герой під советською окупацією, чи можливо авторові уяві довіряти, чи може він помиляється. Творчість Багряного просякнута шуканням людини, що її звикли називати позитивним героєм ще з часів Джека Лондона. Це — відважний, здоровий, витривалий, одчайдушний авантюрист, що витримує важкі фізичні терпіння, що напівживий, але все таки живий доходить свого. І ось зараз ми думаємо, чого доходять герої Багряного?

У першій книжці Івана Багряного „Тигролови“, яка появилася на еміграції, Максим Многогрішний, герой пригодницької, романтичної повісті для молодого покоління — осягає волю. Він утік з большевицького Сибіру до демократичного ще тоді Китаю чи Монголії, і помандрував далі зі своєю коханою, щоб створити собі врешті маленький спільний рай, доступний кожному Божому сотворінню. Цей пригодницький роман був одним із перших, що у великій мірі міг відбивати атаки большевицької пропаганди на завоювання світу комунізмом. Такий собі юнак Многогрішний на те вирвав ся нелюдським зусиллям з большевицької тюрми, на те блукав у сибірських джунглях, на те зводив двобої з ведмедами, а то й з московськими поліцаями, щоб своїми подвигами сигналізувати небезпеку не лише своїй батьківщині, але й незатеркненій ще Азії, ба всьому вільному світові. Чи зрозумів і зрозуміє „всесвітній міщанин“, що означає цей сигнал — байдуже. Письменник своє зробив.

Але появилася друга книжка „Гетсиманський сад“ і вона вже в самому заголовку має головний елемент „книги терпіння“. Не боротьбу, подвиг, а саме терпіння. У час, коли вийшов у світ „Гетсиманський сад“, екзистенціалізм на Заході ставав на ноги, і ще не було навіть того поділу, який відрізняє нині екзистенціалізм християнський-оптимістичний від абсолютного екзистенціалізму. Терпіння в книжці Багряного починається, росте, доходить до зеніту і стає чесною, явищем самим для себе. Стає дією, перемігши себе для себе. Чи виживає, чи зрозумів хтось із роду славного українського, що осягнуто надлюдським терпінням — автор не говорить. Зате він показує саме терпіння, як щось живе, жахливе, але прекрасне в силі своїй і перемозі, неуникненне й нескінченне. Тільки й знайшлося сил у автора, щоб заспокоїти совість братів — між ними не

*) Іван Багряний — Людина біжить над прірвою, роман, вступне слово Василя І. Гришка, Новий Ульм — Нью Йорк, 1965, стор. 330.

ІСТОРИЧНІ ФАКТИ І ДОМИСЛИ

В мюнхенській „Сучасності” (серпень 1966) читаємо статтю Р. Рахманного „Самотня радянська людина”, що в червні ц. р. появилася також у канадійському журналі „Коментейгор”. В цьому англомовному, незалежному журналі, як подано в редакційній примітці в „Сучасності”, співпрацюють публіцисти, університетські професори і деякі колишні дипломати Канади. Отже, це — добра річ, що українські публіцисти пробивають собі дорогу в англомовні журнали, містячи

було зрадника. Всі перенесли терпіння чесно, героїчно, не забруднивши великої жертви. Але навіть терпіли невинні, чесні, досконалі, невинні жертви — не збагнути. Виходить — терпіли, бо так мусіло бути. І, витривавши фізичні муки, нічого не досягнули. Бо, пермагаючи фізичні муки, тіло без душі, власне, нічого не досягає. Навіть підлий зрадник досягнув більше: пережив же ж героя!

Слідом за „Гетсиманським садом” появилися дві частини трилогії „Вуйний вітер”. І тут з позитивними героями можна погодитися лише наполовину. А може й ще менше. Фізично чисті й сильні, вони стають на подвиги навіть під чужими прапорами і навіть проти рідного брата! І ось тут екзистенціальне заложення: життя не може протиставитися смерті, чи не варто протиставити його. Смерть обриває неусвідомлене, екзистенціальне буття несподівано і з чужого наказу. Стільки зусиль, стільки перекреслених мрій без спротиву, без усвідомлення!

І останній твір „Людина біжить над прірвою”. Замість дбайливої редакції, на яку заслуговує цей, як і кожний, твір надзвичайно талановитого письменника, редакції, яка мусіла б викинути згадані 36 сторінок, написаних в дусі не Багряного, а Достоевського, дуже довга передмова із замизганим уже вкінці XIX століття, а в наш час декадантським „фен де сікль” — шуканнями людини! Багряний зовсім не шукав людини, ба й не мусів її шукати. Він собі сам створив не людину, а, ми сказали б, фізичного героя. Фізично досконале, а духово вірне дитя свого часу і трагічних обставин — Советського Союзу.

Максим, що, задубілий, не відчував холоду, що вижив муки розбитих щелепів, повибиваних зубів, що місяцями міг волікти потовчені, поранені ноги, що падав і зривався, як звір, що навчився не відпочивати, що до того ж умертвив тіло, щоб воно порушувалося лише за законами безвладності. В такому житті-екзистенції немає місця на людські слабощі, на серцеципательні гуманізмики, шуканнячка людини. Екзистенція, майстерно доведена до завершення, вірна, без вигадок, гола, ненадуманна, бо виношена з жакливого життя. Зовсім не так, як це роблять кабінетно-каварняні західні екзистенціалісти, бабруючись у голіційній хроніці, нездорових Фройдових снах чи статевих збоченнях.

Багряний був, як і згадані випереджувачі нових ідей в нашій літературі, щирим, стихійним, може й неусвідомленим, але першим екзистенціалістом.

Оксана Керч

там статті на українські теми. На жаль, деякі твердження п. Р. Рахманного породжують сумніви, а деякі заперечення, бо гостро розходяться з історичними фактами.

Ось так, на стор. 106-ій п. Р. Рахманний пише, що в роках 1917-21 „одушевлені ідеями соціальної справедливості і національного самовизначення, російські комуністи, при допомозі своїх попутників з-поміж національностей на території розваленої російської імперії змели всіх своїх противників...”

Поминаючи твердження автора щодо „соціальної справедливості”, яке потребує окремого розгляду, з усією рішучістю треба заявити, що ніколи, ні в 1917-21, ні тим паче у пізніших роках російські комуністи не „одушевлялись” ідеями національного самовизначення. Ленінське „дайте їм хоч дві мови”, прийнята в червні 1917 року на 1-му з’їзді рад постановва, в якій стверджувало, що „царська імперія трималась на насильстві і поневоленні великоросами мільйонів усіх інших національностей”, усі пізніші партійні постанови про „самовизначення аж до відокремлення” — все це були порожні обіцянки, переписані з старих партійних програм облудної гасла-парагани, за якими російські більшовики снували свої справжні пляни відбудови великої Росії.

Це — факт, що не викликає жадного сумніву в об’єктивних істориків-дослідників того періоду історії Східної Європи. І не тільки криваві події в Києві та інших містах України, коли розстрілювано українців лише за „посвідку”, написану українською мовою, не тільки те, що само слово „самостійник” було рівнозначне з словом „контрреволюціонер” — у самих таки советських джерелах є подостатку доказів постійної, неприхованої ворожості російських комуністів не лише до українських національних аспірацій, але й до української мови, літератури і культури. Здаючи собі справу з того, яку небезпеку для „здобутків революції” може викликати таке відношення членів компартії до національних прагнень народів колишньої Росії. Ленін — типовий російський великодержавник — не раз виступав проти „російського шовінізму”, яким перейняті були його однопартійці, інтернаціоналісти”

У резолюціях X з’їзду РКП(б) з 15 березня 1921 р.*) в розділі про „ухили” в партії — в сторону великоруського шовінізму і в сторону „буржуазно-демократичного націоналізму” — читаємо, підказане, очевидно, самим Леніним: „З’їзд, рішуче засуджуючи обидва ці

*) Тут і далі: Культурне будівництво в Українській РСР. Важливіші рішення Комуністичної партії і Радянського Уряду 1917-1959 рр. Збірник документів, т. I (1917 — червень 1941 рр.), Державне видавництво політичної літератури УРСР, Київ, 1959, ст. 880.

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

ухили, які шкідливі й небезпечні для справи комунізму, вважає потрібним вказати на особливу небезпеку і особливу шкідливість першого ухилу — ухилу в бік великодержавності, колонізаторства і великоруського шовінізму”.

Після поразки Армії УНР російські комуністи до такої міри розпаношилися в Україні, що, як превентивний захід проти реакції збоку національно-свідомих українських елементів, в резолюціях 1-ої Всеукраїнської наради КП(б)У з 2-4 травня того ж таки 1921 року прийнято постанову: „... викригати перед широкими трудящими масами весь одіозний характер великодержавного російського націоналізму...” Ці ж резолюції закликають членів комуністичної партії „боротися з проявами великоруського русотанства”.

З тексту директив пленуму ЦК КП(б)У в національному питанні з 6 лютого 1922 р. можна уявляти собі тодішній національний склад Комуністичної Партії (большевиків) України: „В зв'язку з надзвичайно слабкою наявністю українського міського комуністичного елементу, партія повинна звернути особливу увагу на створення кадру комуністів-українців, як з росіян (!?), що значять українську мову, так і з українців — сільської бідноти”.

Чи не комічно виглядають тут комуністи-українці, створені з росіян?

Характеристичні завваги зустрічаємо і в резолюціях VII Всеукраїнської партійної конференції з 9 квітня 1923 року: „... в житті комуністичних організацій національних республік спостерігається ще шкідливіший (як націоналістичний — В. А.) ухил в бік російського шовінізму. Народжується він у російській частині цих організацій на ґрунті недооцінки для розвитку класової боротьби національних моментів і особливостей (мова, національна культура, побут та ін.) і залишків колишніх великодержавних тенденцій, які несвідомо живуть у значній частині цих товаришів. Практичним виявом цих пережитків є деяка національна відчуженість і відсутність повного довір'я раніше пригноблених народів до заходів, які йдуть від росіян... Це є величезним лихом, яке загрожують перетворити деякі національні республіки в арену гризні і сьлюки...”

Також і в резолюціях XII з'їзду РКП(б) з 25 квітня 1923 р. читаємо про „небезпечні рештки великодержавного шовінізму”, про „погіршливо-зневажливе ставлення” російських комуністів до української мови і культури, що „створює небезпеку відриву партії від пролетарських мас національних республік, що живить і вирощує ухил до націоналізму...”

Отже, як бачимо, відчуженість, недовір'я, небезпека відриву... І власне це непокоїло вже Леніна, який пропонував українцям „аж дві мови”, а пізніше спонукувало всі ті пленуми та конференції приймати ухвали проти „великодержавного шовінізму”, поки ще советський режим остаточно не скріпився і не перейшов до політики тотальної русифікації України.

Здається, переконливішої відповіді, як усі ці алярмуючі постанови і рішення, на твердження п. Рахманного про те, що російські комуністи були „одушевлені ідеями національного самовизначення” — годі й шу-

кати. Віда лише в тому, що читачі канадійського „Комментейтора” можуть йому повірити.

**

Інформуючи канадійських читачів про події 1941 р. на Україні, п. Рахманний пише (ст. 107), що „на фронті сотні тисяч солдатів здавалися німцям”. Яких солдатів? Чому здавалися? І далі з советського пропагандистського словника — „радянські народи”!

Занято поверховно, а у відношенні до росіян сувереніально звучить і така фраза: „Таким чином відновлено і визнано компартією національні традиції росіян та українців, і німецький нагальний наступ зупинено”. Поминаючи вже те, що по-українськи не можна сказати „визнано компартією”, бо „визнано” — безособова форма, а компартія є тут особою.

Чи передумав автор, перше, як писати, отаке щонайменше дивне речення, яке напевно обурило б не одного запротореного на „цілину” українського юнака: „... молоде покоління після XX з'їзду компартії СРСР мріяло... про чудове нове життя піонерського розвитку „цілинних земель” у Казахстані” (ст. 107)?

Судовий процес проти Синявського і Даниєля для автора чомусь „смішний” (ст. 108), а війна у В'єтнамі „осіяна... советською пропагандою”.

І так же фальшивим є твердження автора, що „російська православна Церква встановила своєрідне співіснування з компартією”. Для людини, бодай так-сяк ознайомленої з ситуацією в СРСР, відомо, що ця Церква, слухняне знаряддя в руках компартії, такої ініціативи ні висувала, а „співіснування” накинута їй сама компартія, продиктувавши свої умови.

Філософської теми „Самітна радянська людина” автор не розкрив. Молоді ідейні комуністи в СРСР не є, як пише він, „зайвими людьми”, типовими для Росії XIX століття. Ця спокуслива паралеля не відповідає дійсності. І самогубством кінчать вони не тому, що „загубили віру в радянський стиль життя”. Самоспалення на зразок буддійських монахів Михайла Дідика на Красній площі в Москві пояснювали офіційні советські чинники „патріотичним мотивом”, ідеалізмом советського патріота: Дідика, мовляв, не пустили до В'єтнаму битися в рядах комуністичних партизанів. Навряд чи хто цьому поясненню повірив навіть у Москві. З інших джерел доводять переконалий чутки, що покінчив віт життя в протесті проти брутальної русифікації України, проти нищення російськими комуністами української культури.

Психологічні процеси в душах молодих советських комуністів ідуть зовсім іншими шляхами: вони в своїй масі, дегенеруючи духово, або стають партійними чинниками-кар'єристами, вірними служаками режиму, або — нігілістами, циніками, які з егоїстичних мотивів глибоко приховують свій нігілізм під голосними фразами. Маркс у Советському Союзі вже давно помер, Сталіна викинули з мавзолею, не полонив серцець комуністичної молоді Хрущов, не полонив і Косигін з Брежнєвим. Ленін — струхлявілий бовван, якому поклоняються, але якому не вірять. Молодих ідейних комуністів, про яких пише п. Рахманний, — таких, які були ще в часах останньої війни, які йшли в бій і вмिरалі з вигуками „За Сталіна, за родіну!” — вже не-

Олександр Дорда

„ГОВОРІТЬ МОСКВА”

Повних п'ятдесят років чекала червона Москва на слова, які з відвагою і абсолютною щирістю кинули їй „діти революції”, „інженери людських душ” — письменники Абрам Терц та Ніколай Аржак. Коли вірити їхнім офіційним біографіям, один з них представник панівної московської нації, а другий — жидівської меншини. Коли вірити...

Один і другий талановиті, спостережливі, живі і голубно не затуркані, не упідлені. Обидва написали невеликі розміром твори-оповідання та повісті про світ совєтської імперії, виявляючи своє відношення до цього світу, не конечно негативно, і кожний з них насичував свої твори сатирою, іронією по-своєму. Абрам Терц з добродушним насміхом над жидами, Аржак з тривогою за жидівську меншину. Обидвом їм немає чого журитися долею московського народу, його можна висмівати.

Тому, що „Фантастичні оповідання” Терца ми вже згадували на сторінках „Вісника”, сьогодні присвячимо нашу увагу повісті Ніколая Аржака „Говорить Москва”. Повість на 50 сторінок плястично змальовує короткий, бо всього один місяць триваючий епізод з життя службовців декількох московських установ, які виїхали в підмосковне село відгуляти серед природи уродини. Прокинувшись недільного ранку після доброї випивки, група москвичів сидить у садку й радиться, як би найкраще провести день. Народи перебуває стурбований голос однієї з дам, яка мила посуд у кухні, окликом, що вона нічого не розуміє... Вона тількищо почула кінцеві слова диктора, який передавав „указ” Верховного Совету, що проголошував день 10 серпня „днем дозволенних убивств”.

Не зважаючи на те, що пересилання закінчилось легкою музикою, не лише господарі та гості, але й мешканці сусідніх будинків почали схвилювано коментувати цю вістку. Звернувшись до героя повісти, працівника видавництва, за виснаженнями. Він, сам заскочений, наляканий, нічого не може сказати. Від здогадів, що це певно провокація „Голосу Америки”, прийшлося зразу відпекатись, і взагалі господарі й гості почали з недовір'ям ставитись одне до одного. Навіть заспокоїливі слова любовниці героя, мовляв, виснаження напевно появляться незабаром у газетах, нікого не заспокоїли. Один із гостей, Володька Маргуліс, висловлює припущення, що це задумали погроми проти жидів.

Опинившись у себе дома, герой повісти в думках пе-

мас і ніксли не буде в СССР. Хіба ще Мао силкується виплекати їх у своїх „червоногвардійцях”.

І зовсім даремно доточив п. Рахманний до цієї категорії підсовєтської молоді Василя Симоненка, речника української молоді завтрішнього дня. Поетові, який повстає проти режиму, що гнобить його народ, завжди здається, що він — самотній. Так думав свого часу і Тарас Шевченко.

В. Архілох

ребирає ймовірних ворогів, яких матиме нагоду безкарно, бож дозволили... убити. У нього їх чимало: учитель, що різав на іспитах, графоман, що пише „чорносо-тенні” романи, начальники, що псували йому кров, але ось кого варто б... „отих товстопахких, засідаючих, вершителів долі, вождів і „вірних снів народу”, що приймають привітальні телеграми від рязанських колгоспників, криворізьких металюргів, від імператора Етіопії, від персоналу міських убиральсь, кращик друзів совєтських фізкультурників, літераторів, текстиль-ників, дальтоніків і божевільних... тих би вбити, бо — простити годі! Хіба можна забути тридцять сьомий рік?”

А його любовниця Зоя зразу збагнула, для кого варто використати цю „шалену okazji”. Спокійним голо-сом, закривши перед тим двері, щоб ніхто не почув, пропонує йому вдвох убити Павліка, її чоловіка, щоб врешті не було потреби ховатися від зрадженого чо-ловіка...

Єдиний серед юрби приятель, якого герой повісти не боїться, маляр, вітає його новиною, що в нього гото-вий плякат „на день дозволенних, убивств, бо без пля-катів напевно не обійдуться...”

Від маляра герой тікає в місто, до старого знаймо-го: „він геніяльний, все пояснить, бо він — офіціант”. Поки офіціант звільниться, герой спостерігає місто. Проти нього комплекс нових „висотних” домів. А кли-ном до бульвару стоять будинки, побудовані в тридця-тих роках, і він думас: „Встань з могили Будівничий, і ці сірі прасувальні залізка посунуть вперед і зметуть картонову маску новобудови, рівняючи з асфальтом автоматичні вінди, фінські меблі, дьотомники Гемін-гвея і фіги в кишенях модних штанів...”

Удома розмова з самим собою:

— Тридцять сьомий рік? Повна воля вбивати. Тіль-ки тоді був соус, а тепер без усього. Вбивайте — і все! І тоді до послуг убивників був повний апарат, персо-нал, а тепер — звольте самі! Самообслуга.

Але минув місяць від „дня дозволенних убивств”, і друзі зібралися святкувати жовтневу революцію. По-пливли сподади. Виявилось, що убитих у Москві того дозволеного дня було всього біля тисячі. Якний гра-фоман найняв підмосковних злодіїв, щоб його охоро-няли, а інші теж найняли, і злодії побились між со-бою. Грузини в Грузії різали вірмен, вірмени — грузи-нів. У Середній Азії різали москалів. В Україні „указ” прийняли як директиву: уклали списки, кого треба вбити, але спецкоманди ввіймали облизня, бо всі, що були на списках, розбіглися. За „вульгаризацію” та „перегиби” чотирнадцять секретарів райкомів та два обкомів полетіли. В Прибалтиці не вбили нікого, зігно-рували наказ, і тому туди вислали комісію для полі-тичного виховання. В „Ізвестіях” появилася стаття про виховне значення „указу” Верховного Совету для мо-лоді...

Повертаючись з гостини додому, дівчина питає сво-го супутника:

ІВАН ПЕТРЕНКО — ЗВ'ЯЗКОВИЙ АРМІЇ КРАЙОВОЇ

Пав'як, в'язницю у Варшаві, споруджено в роках 1830-35 за взором в'язниці у Мюнхені. Максимальне число в'язнів у 1939 році на чоловічому відділі було 700, на жіночому — 250. В роках німецької окупації число в'язнів, передусім політичних, сягало 1.800 чоловіків і 500 жінок. У місяцях найвищої напруги гітлерівського терору число в'язнів сягало 3.000. У роках 1939-1944 Пав'як підлягав Гестапо і був або етапом перед засланням в'язнів до концентраційних таборів, або місцем їх страти.

Від осені 1943 до липня 1944 року Головне командування польської підпільної Армії Крайової (АК) займалося справою збройного звільнення в'язнів на Пав'як. Вітольд Гелжинський і Броніслав Анлен реєструють*), що ГК АК доручило диверсійній бригаді „Брода” виконати це завдання, а та передала наказ двом своїм батальйонам „Зоська” і „Парасоль”.

У липні 1944 р. ГК АК наказало „марш на Пав'як з метою звільнити в'язнів. Командиром бригади „Брода” був капітан „Ян” (Ян Каюс Анджеєвський). До акції визначив він, крім „Зоськи” і „Парасолі”, окремих відділів „Осьян” і групу „Топольніцкий”. Медичну обслугу перебрав д-р „Бром” (д-р Зігмунд Куявський), а в'язні мали взяти участь в збройному виступі під керівництвом писаря III в'язничного відділу Франка, колишнього польського офіцера, і вахмайства з залогі в'язниці — українця Івана Петренка.

Про Івана Петренка виявлено розмірно мало. Занотовано, що він був українського роду, але звідкіля походив, скільки мав років — не висвітлено. Далі йде пояснення, що Іван Петренко співпрацював з польським підпіллям і був навіть зв'язковим між в'язнями і командуванням бригади „Брода” та з'єднаннями, яким призначено взяти участь в нападі на Пав'як. З цих ску-

*) „Войскові Пшегльонд Гісторични”, ч. 4, 1964, Варшава.

— Чого вони всі так радіють, коли починають говорити про той день?

— Вони радіють, що вижили...

— Таж вони всі поховались! От і залякали їх усіх!

Аржак каже про цю свою книжку: „Написав про свою країну, краще чи гірше. Хто ж мене дорікатиме за це?”

Йому не дорікали. Його засудили.

Після прочитання цієї маленької своєрідної повісті, про яку ще недавно гозорив увесь світ (і вже перестав), стало ясно: яким чужим, яким чужинцем, хоч і народжений та вихований у Росії, є жидівський письменник! Його жидівське еспрі, інтелігенція, його раса і жадова помсти „черносотенцям”, як би не ховалась навіть від самого Аржака, не переміщуються, як вода з оливою, із істиннорусским большевизмом. Навіть у цьому большевизмі йому було тісно. Він і додав нелюдської відваги вигукнути слово протесту в пустелю, де люди докраю залякані „дозволенним убивством”.

пих відомостей можна зробити висновок: Іван Петренко мусів добре знати польську мову, бо інакше не міг бути зв'язковим; завоював велике довіря в ГК АК і був призначений на командне місце у в'язниці під час збройної акції, хоч формально був на німецькій службі як вахмайстер.

Незрозумілим, проте, залишається, чому Іван Петренко не приєднав до себе інших українців, які разом з ним були на Пав'як. Мабуть, це були не справжні українці, а так звані „українці”, себто якісь власовці, або москалі-полонені з червоної армії, або інші, які в попятті поляків були „українцями”.

На Пав'як для в'язнів перекинено зброю. Тому, що польське підпілля серед тюремної залогі не мало нікого крім Петренка, треба припускати, що він зіграв тут головну роль.

Кінцеве рішення щодо нападу на Пав'як прийшло 17 липня 1944 року. В помешканні при вул. Спільній ч. 71 визначено день, годину і всі інші деталі. Донька Гольмерів власників помешкання, Ядвига Козеровська, псевдо „Лена”, була, як слід припускати, — пише Броніслав Анлен, — зв'язковою між ГК АК і командуванням „Брода” та Іваном Петренком. Визначено, що вночі з середи на четвер, з 19 на 20 липня, підпільники і в'язні одночасно почнуть акцію.

18 липня пізно ввечері командант охоронних відділів одержав наказ приготуватись. Того самого дня було неможливо скликати всіх людей на сходини. Зроблено це щойно на другий день о 10-ій годині ранку. Зустріч усіх командирів і воєків АК відбулася в „бункері” при вул. Добрової ч. 10, власниками якого були Софія і Вітольд Мосевичі.

Об 11-ій годині з помешкання вийшли: капітан „Ян” і поручник „Савіч” (інж. Юліян Баркас). Поручник „Вітольд” (Вітольд Матусевський) і підхорунжий „Спад” (Олександр Вонсовіч) ще обговорювали організаційні справи. Деяких воєків вислано на місто, щоб здобули автомашину. Всі інші чистили зброю і вкладали її в лаперові мішки.

Поручник „Савіч” пішов у район Повонзковського цвинтаря, де мали зійтись його відділи, і виявив, що околиця для того не підходить. Там зразу він відкликав доручення і визначив нове місце під зібрання. Госгро стояло питання: що буде з автомашиною, на якій буде зброя? Сталось, одначе, так, що цей наказ не дійшов до адресатів. Зв'язкова, мабуть, уже не зустріла нікого в „бункері”, бо підпільники між 16 і 17 годинами виїхали автомашиною.

19-го липня коло полудня на вул. Тамка капітан „Ян” зустрівся з тодішнім командантом „Кедиву” підполковником „Радославом” (Ян Мазуркевіч), який категорично заборонив йому реалізувати „план Пав'як”. Він одночасно наказав відкликати всіх людей, які були вже на місцях.

Сталось, одначе, не так, як плянувалось. О год. 17-18 поінформовано про відклик акції д-ра „Брома”, який успів ще своєчасно відтягнути своїх людей. О год. 17 на помешканні медичних сестер „Еви” (Ева Стефанов-

ська) і „Зосі” (Софія Стефановська) при вул. Коперника командир батальйону „Сжи” (Ришард Вьалоус) і заступник начальника „Шарих Шерегуф” „Пйотр Том'ян” (Евгеніюш Стасецький) поінформували командантів відділів про відтягнення з акції всіх вояків АК.

Проте, ніхто не пішов на Повонзковський цвинтар, щоб поінформувати колеґ про нову ситуацію. Поруччик „Савіч” нічого не знав про відкликання „акції Пав'як”. Він майже на очах німців перекинув зброю через цвинтарний мур збоку Татарської вулиці, поблизу вулиці Остроґа.

Про факт, що акцію відкликано, пор. „Савіч” довідався щойно о год. 21 вечора. Частина своїх людей він відіслав додому. У той же самий час відбувалося перекидання зброї. Він не міг тому вже перешкодити, ні зупинити людей АК. На місці рішив, що частина людей залишиться на цвинтарі, а частина зброю в гробівцях і чекатиме на нове доручення.

Німці, які з віддалі яких ста метрів обсервували незнаних людей, вночі оточили цей район. Вив'язався лерівний бій. У результаті бою на цвинтарі загинуло 7 вояків АК, один втік, а 4 поранені дісталися в полон. Їх усіх пізніше розстріляно.

В'язнів не поінформовано про відклик доручення. Цього самого дня о год. 12-13 Іван Петренко мусів бути на Алеї Шуха, щоб зі своєю зміною піти на Пав'як і перебрати службу. Його ніхто не повідомив про зміну реченця нападу на Пав'як.

Вночі з 19 на 20, згідно з інструкціями, в'язні вхопили за зброю. Вилися самі без жадної допомоги. Коло год. 1.20 вночі на III відділі Іван Петренко відчинив двері камери, звільнивши поляка і жида. При в'язничній ґраті виконував службу якийсь „українець”, якого застрелено, коли він не хотів відкрити дверей. Постріли викликали алярм. Гестапівці зняли стрілянину, раяючи і вбиваючи в'язнів. Збоку німців загинуло декілька людей з охорони, в тому числі офіцер СС, з в'язнів — усі учасники змови.

З III відділу, крім трьох осіб, загинули всі.

20 липня 1944 р. вранці у жидівському гетто застрелено 80 в'язнів у тому числі 11 жидівок. 21-го липня там же розстріляно з III відділу ще 180 осіб.

„На відділі і в руїнах варшавського гетто загинули керівники акції: писар III відділу Франк і українець Іван Петренко, „хлопці”, як називано у в'язниці її учасників”**).

Деяко іншу оцінку учасникам кривавих подій на Пав'як дають два інші поляки: Леон Ванат, автор споминів „За мурами Пав'як”, і д-р Зигмунт Слівіцький, колишній в'язень і член конспіративної в'язничної мережі. Вони обидва категорично стверджують, що писар III відділу, адвокат Франк, був провокатором, який виявив всю справу, працюючи для кримінального радника Біркера. Франк не тільки зрадив усі секрети, але й виявив учасників змови. Під час акції він так покрутив діло, що організатори опинилися в трагічному положенні. 20-го липня Франк особисто вказав німцям на сімох в'язнів, яких згодом розстріляно. Його самого вивезли

гестапівці у відкритій автомашині до будинку Гестапо. На Пав'як він уже не повернувся.

Щодо Івана Петренка***), то лікар Слівіцький пише, що він відчинив двері до камер підпільників, а згодом ґрати. Збоку німців, твердить Слівіцький, не було жертв. Зброю до в'язниці правдоподібно доставив Іван Петренко, — пише обережно польський лікар.

Смерть Петренка в реляції Слівіцького виглядала так. Коли вибухла стрілянина, німці кинули гранату. По якомусь часі забракло підпільникам набоїв. Останніми пострілами вони відібрали собі життя. Між ними був і українець Петренко.

Стільки подають польські джерела про українця Івана Петренка, який у Варшаві пристає до польського національного підпілля, очолив у в'язниці збройну боротьбу і в обороні чужих в'язнів, б'ючись з німцями, загинув.

п. т.

***) ВПГ, ч. 4 1965, стор. 428-429.

Anders Karl, Murder to order. London, Amper-sand Ltd., 1965. 110 p. 22 cm. (Book review).

Убивство провідника ОУН сл. п. Ст. Бандери знайшло широкий відгомін в англійських публікаціях. Ще 1962 р. Українська Видавнича Спілка в Лондоні видала брошуру на 73 стор. п. з. „Убиті Москвою” — про замордованих советськими агентами українських провідників Петлюру, Коновальця та Бандеру. У 1964 р. появилася в англійському перекладі книжка на 230 стор. Рашгофера Германа „Політичні убивства”. В 1965 році як урядова публікація у Вашингтоні вийшла, завдяки сен. Томасові Й. Даддові, документальна брошура „Товариство міжнародних убивств”, в якій стверджено, що червона Москва застосовує кримінальні засоби в своїй зовнішній політиці. Також 1965 р. появилася в Лондоні на 110 стор. англійською мовою документальна ілюстрована праця Карла Андерса під назвою „Убивство з наказу”.

Цей цінний і об'єктивний твір має дванадцять розділів і дає повний образ убивства Ст. Бандери та Л. Ребета.

Автор розпочинає свою книжку з опису замордування Л. Ребета та Ст. Бандери і переходить до біографії їх вбивця Сташинського від його гімназійних часів до часу втечі на Захід. Зупиняється над його вишколом, як агентом КГБ для поборовання українського самостійницького руху. Описує поїздки Сташинського до східного Берліну, Західньої Німеччини та Москви і його шпигунську діяльність проти українських націоналістів. Окремий розділ книжки присвячений одруженню Сташинського з німкою Інґе Поль, яка переконала вбивцю втекти на Захід і признатися до своїх злочинів. Судовому процесові в Карльсруге автор присвячує 10-ий розділ своєї праці, а в передостанньому розділі зупиняється над наслідками того процесу, який зворушив увесь культурний Захід. Обвинувачення Москви у вбивстві Ст. Бандери скомпромітувало її в очах західнього світу. Автор стверджує, що політичні убивства, виконувані з доручення уряду СРСР, мусять бути пересторогою для всього світу.

О. С.

**) ВПГ, стор. 289.

МІЖНАРОДНЯ ЗУСТРІЧ АБН

Одною із важливих подій в часі перебування в Британії п. Ярослава Стецька, голови ЦУ АБН, була міжнародня зустріч у Какстон Гол, у Лондоні, 26 липня. Зустріч була заініційована Товариством Українських Вільних Журналістів в співпраці з Делегатурою АБН.

Маніфестація, демонстрація, пікетування, візити й конференції попередили це прийняття. Зокрема величавою була маніфестація у ратуші Сент Панкрас у Лондоні з нагоди 25-ліття акту відновлення української державности 30 червня 1941 року, що відбулася 3 липня, та імпонуючий здвиг молоді у Лестері.

Гості були ознайомлені з перебігом демонстрацій і пікетувань, під час яких роздано коло ста тисяч летючок.

Учасників зустрічі вітали проф. Володимир Шаля, голова Товариства Українських Вільних Журналістів, та інж. Василь Олесків, секретар Делегатури АБН. Гості були представлені голові ЦК АБН та його дружині, як теж іншим присутнім видатним українським політичним та громадським діячам. Серед гостей були міністер В'єтнаму при амбасаді в Лондоні, п. Нгуен Ваан Ан, як теж представник і директор Центру вільного Китаю п. Ч. Ц. С. Ванг в товаристві пресових аташе.

Основною подією вечора була доповідь п. Ярослава Стецька про сучасну політичну ситуацію у світі, діяльність АБН та актуальні завдання для визволення угнаних народів. Доповідь п. Ярослава Стецька зустріли присутні довготривалими оплесками.

Міністер Нгуен Ваан Ан виголосив експозе, в якому наголосив факт, що боротьба у В'єтнамі була накинена цій країні комуністичним агресором, який має свою базу у Північному В'єтнамі. Боротьба є важка, але в ній в'єтнамський нарід виявляє рішучість і непохитність в обороні права на незалежність.

Становище міністра В'єтнаму було ілюстроване численною літературою і фотографіями нелюдських жорстокостей в'єтнамських комуністів. На окремому столику були представлені численні видання АБН та інших українських видавництв.

Текст промови п. Я. Стецька був після її виголошення розданий присутнім в окремому виданні Української Інформаційної Служби.

Між присутніми звертали увагу постаті генерала Велеса, що репрезентує рух визволення Угорщини, п. Збігнева Раценського, генерального секретаря Міжнародної Федерації Вільних Журналістів в Європі. Великий ентузіазм для співпраці з АБН виявили представники чехів і словаків.

**ЧИТАЙТЕ,
ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ,
ПОПИРЮЙТЕ**

„В І С Н И К”!

XV ВСЕАМЕРИКАНСЬКИЙ МАНІФЕСТАЦІЙНИЙ ЗДВИГ СУМА В ЕЛЕНВІЛЛІ

Здвиг відбувся у днях 3, 4 і 5 вересня під гаслом „Ум гостри, насталою волю” у 20-ту річницю відновлення СУМ'у, в 25-ту річницю Акту проголошення відновлення Української Держави, 50-ту річницю з дня смерти Івана Франка, в 40-ву річницю смерти Гол. Отамана Симона Петлюри.

У здвизі в Еленвіллі взяли участь: д-р Г. Васькович, заступник голови Центральної Виховної Ради СУМ'у, ред. Г. Білинський, ген. секретар УКА, п. І. Винник, голова ГУ ООЧСУ, о. декан Мирослав Харина, гол. передсідник СУК „Провидіння” і мгр Теофіль Кульницький, фін. секретар цієї ж організації, п. А. Никончук, орг. референт Української Народної Помочі, професор М. Чировський від НТШ, проф. М. Андрухів від Організації Українського Визвольного Фронту в Канаді п. М. Грицьков'ян від ГУ Т-ва кол. вояків УПА, мгр А. Скальський від ГУ ТУСМ'у, рад. Б. Ластовецький від Централі „Самопоміч” і Комітету Об'єднання Організацій Нью Йорку, п. М. Шпонтак від Українського Гідділу ПАВНА, д-р І. Подригуля від Орг. Українського Визвольного Фронту в Клівленді, мгр І. Кобаса від Т-ва Українських бібліотекарів, ред. М. Дольницький від газети „Америка” та ін.

Письмові привіти на Здвиг надіслали численні конгресмени, сенатори та губернатори, як також достойники Українських Церков, проф. С. Ленкавський від ЗЧ ОУН, п. Я. Стецько від ЦК АБН, мгр О. Коваль від ЦУ СУМ'у, центральні громадські та політичні організації.

У здвизі в Еленвіллі взяло участь 1.585 уніформованих сумівців зі східних стейтів та понад 7.000 гостей. Головну промову виголосив д-р Г. Васькович.

Не зважаючи на зливний дощ, заплановані змагання за першенство у відбиванці відбулися у винаймленій залі. Перше місце здобула чоловіча відбиванкова дружина Осередку СУМА в Ютиці.

На жаль, мистецька частина з огляду на негоду не могла бути виконана.

В цих же днях з великим успіхом відбувся маніфестаційний здвиг СУМА в Чикаго, в якому взяли участь сумівські осередки з північних стейтів ЗДА.

„Горизонти” ч. 10, Нью Йорк-Урбанс, 1966, англomовний орган Союзу Українських Студентських Товариств Америки (СУСТА), 84 стор. Гол. редактор Олена Півва-Сацюк.

Журнал поділений на чотири частини: загальну, мистецьку, студентську і рецензій. В першій частині вміщено статті Юрія Кульчицького („Зовнішня політика президентів Вільсона і Куліджа”) та д-ра В. Омельченка („Професор Н. Полонська-Василенко”). В мистецькій частині вміщено уривки з перекладів на англійську мову поезій І. Франка, ілюстровану статтю Гані Вівчаренко „Українське мистецтво на середньому заході”, репортаж „Відвідини Дельти” О. Гікавої-Са-

ПОДІЇ ВЕЛИКІ І МАЛЕНЬКІ

ЧЕКІСТ МАЄ СЛОВО

Довголітній чекіст-прокурор СРСР Ф. Руденко скликав до Москви пресову конференцію, щоб поділитися своїми враженнями з Нюрнберзького процесу з нагоди 20-річчя розгрому гітлерівської Німеччини. З цього приводу більшовицька преса підняла шум, вихваляючи при тому не тільки Руденка, „головного обвинувача від Радянського Союзу“, але й існуюче законодавство „в країні Рад“.

Про Нюрнберзький процес Руденко говорив, між іншим, так:

„Це був перший в історії людства суд над агресією і агресорами. Вперше в історії перед судом постали злочини такого масштабу і такої жорстокості. Вперше перед судом стали злочинці, які заволоділи державою і перетворили її на знаряддя своїх злочинів. Уперше суд засудив не тільки цих злочинців, а й злочинні організації та злочинні ідеї, ширені з метою здійснення агресивних задумів проти людяності“.

Наведену цитату без жадної модифікації можна застосувати до більшовицьких злочинців - агресорів, включно з Руденком, які ще далеко перед приходом Гітлера до влади „заволоділи державою і перетворили її на знаряддя своїх злочинів“.

Вимахуючи руками Руденко патетично заявляв:

„Відомо, що норми міжнародного права не знають давнини, коли йдеться про масові вбивства“.

Хто це заявляв? — Людина, яка сама брала участь в масових убивствах і такі вбивства акцептувала. Тепер вона зухвало виступає перед західними журналістами.

Закінчимо нашу замітку словами Руденка, які для цього самого і для всіх інших совєтських душоубів мають бути постійною пересторогою:

„Пам'ятайте нюрнберзький процес пам'ятайте при суд нюрнберзького трибуналу!“

СОН ЖОВТОГО РЕДАКТОРА

В одному з американських міст на Заході виходить, правда з перебоями, українська жовта газетка. Вона жовта не тільки кольором паперу, але й своїм піднебінням. Це, мабуть, з ненависти до українських націоналістів у редактора цієї газетки жовчевий міхурець тріснув. Кажуть, що він фахівець своєї справи. Дехто запевняє, що жовч у нього не жовта, а червона. Хто його знає? Але не це нас цікавить. Розказують, що редактор приїжджав із заходу на схід до „Прологу“ позичати на зовню газетку грошей у наших контактівців, довідавшись, що доларів їм не бракує.

Прок і оповідання Юрія Яцкова „Одягнена в жалобу“. Студентські справи зреферовані в репортажі „Участь СУСТА у XVIII Конгресі ЮСНСА“ м-ра В. Сацюка і „Студентській хроніці“ Ігоря Чуми. Проф. М. Андрушак у своїй рецензії детально аналізує дві книжки польського історика Генрика Пашкевича. Також є рецензії м-ра І. Кутинського: „Каталог видань Української Академії Наук 1918-1930“ під редакцією проф. Д. Штогрини, і м-ра Євстахія Гуменюка про книжку Василя і Теодора Луцких „Агапій Гончаренко“ і „Аласка Гералд“.

Після лишньої чарки поклався редактор спати у готельній кімнаті.

Вечір був погідний, знадвору донесився шум великого міста. І раптом редакторові стало страшно в темній кімнаті. Він же ж, політично беручи, не абияка фігура.

Піднімаючись, щоб включити свігло, він здригнувся, побачивши мрячну тінь кагебівського письменника Ярослава Галана, який ніс йому пазустріч в руках власну відрубану голову.

— Це тобі дарунок від мене! — згробним голосом промовив Галан.

Редактор закричав:

— Я не націоналіст, я — демократ! — І видиво зникло.

Довго не міг заснути після того редактор. Пізно, вже мабуть після півночі, заснув. Спочатку верзлися йому якісь постаті з „Прологу“, якісь невиразні культурні діячі з УССР на чолі з Колосовою, потім пішли іншого характеру сни: він в ролі оратора виголошує з трибуни промову, вимагаючи викинути бандерівців з УККА, перетворити його на чисто американську установу без права допомагати Україні в її визволенні. І інші приємні сни сніплися редакторові. Він вимахував руками і викрикував: „Творім нову політичну силу, оперту на реалітети, бо УССР — це існуючий український феномен!“

Деся над ранок з'явилися редакторові у сні знову ж таки Галан, позаду нього Мельничук і група інших видужників Москви. Вони простягли до редактора руки, щоб привітати його, обійняти й поцілувати, але враз дорогу їм заступили тіні. Сила-силенка тіней українських культурних діячів, вимордуваних у підвалах КПУ, НКВД, МВД, КГБ. Попереду йшли Сфремов, Старицька-Черняхівська, Влизько, Косинка, Крушельницький...

Редактор корчився у сні, купався у власному поті, маявся і присягався стати чесною людиною.

Перші промені сонця упали в вікно, і тіні позникали. Залишилася тільки жертва кошмарного сну.

Того дня редактор вирішив не йти до „Прологу“. Він думав. Його хвилювали думки.

Подзвонив дзвінок, раз і другий. Редактор підняв слухавку, пізнав знайомий голос. Почав швидко вдихати.

Куди пішов редактор? Невідомо. Відомо тільки, що він таки одержав фінансову допомогу, бо жовта газетка знову стала появлятися.

В. Л-ць

СМІХ КРІЗЬ СЛІЗИ

(З підсовєтського гумору)

НОМЕР ВИКИНУТИ

У Палаці Культури відбувається огляд мистецької самодіяльності.

Голова районного журі взяв у руки червоного олівця.

Конферансьє оголошує:

— Виступає доярка Оксана Чорнява. Виконує українську народню пісню „Ми льог брала“...

Голова журі червоним олівцем малює знак запитання і дописує: „Номер викинути. У нашому районі льог не сють“.

СОЦРЕАЛІСТИЧНІ ГАРАЗДИ

„Зближення” і „розквіт”

Київська газета „Культура і Життя” надрукувала таку „діалектичну мудрість”:

„Зближення соціалістичних націй... іде через всебічний розквіт кожної з них. В умовах соціалізму розквіт націй досягається завдяки їх зближенню, а зближення відбувається внаслідок їх розквіту”...

Вже самий уклад цієї „діалектики” нагадує нам фразеологію безсмертного Возного: „видиться, бачиться, кажеться, мниться, третється, передполагається, здається, що ти тут між нами, вашець, лишній...”

Отож і нам „кажеться, мниться, третється, що советська дурисвітська пропаганда цілком лишня, ні до чого. Бож і про який „розквіт”, „рівність” і „зближення” націй може бути мова між тою нацією, яка сидить на карку інших націй і змушує їх співати ось такі пісеньки:

„За русский народ,
за дружбу нашу...”

(З пісенного репертуару київського „державного” хору).

„Москва, Москва,
Ти наша слава,

Тобі любов, тобі хвала”.

(З пісень зведеного українського хору, музика Філіпенка на текст пісні „Привіт Москві”).

Або:

„Москва — наша мати. Тут друзів мільйони
Тут серце гаряче всієї країни...”

(Поет Іван Савич: „Щирі оповідання”).

Уже цих кілька цитат геть чисто спростовують усіякі пісенні теревені про „розквіт” культури народів, поневолених в СРСР.

Бітлси перемагають... Маркса і Леніна

Напевно кожний із нас знає, що Маркс і Ленін геть вимітали з соціалістичного мистецтва і літератури все, що є буржуазним.

І от на екрані телевізора ми бачили, як у місті Загребі, в Югославії, грали збірні команди хокеїстів Австрія-Югославія. Відомо, що Югославія — комуністична країна. Для її урядово-партійних верховодів найвищими божками є Маркс і Ленін. Їхні портрети повсюди висять і в Загребі. Коли ж відбувалися хокейні змагання, то на спортовому стадіоні весь час грали платівки з піснями... англійських бітлсів!

Але це не все. Коли на міжнародних ковзанярських змаганнях виступали прославлені до нудоти ленінградські ковзаняри-танцюристи Вілуосова і Протопопов, то вони на льоду, на ковзанах, танцювали... твіста!

І це ще не все. Ось перед нами лежить київський журнал для дітей „Піонерія” за серпень 1966 року і в ньому в рубриці „Надзвичайні пригоди і фантастика” вміщено образки й підписи під ними чисто на зразок „тарзанівських” та „камківсових”.

Бітлси, твісти, тарзани й камкіси поклали на лопатки Карла Маркса і Владіміра Леніна!

П. К.

ПАРОДІЙНІ КУРИ...

Молодий байкар написав байку. Коротеньку байку про злодія Тхора.

Як ніч, так і біда — двох курочок у пташнику не вистачає.

Байку надрукували в районній газеті. Раптом — дзвоник. Дзвонять з однієї районної установи:

— Ви писали, ваша байка?

— Моя.

— Просимо вас завітати до нас.

Автор зайшов. Сів. А йому чеменько:

— Будь ласка, опишіть докладніше: ім'я та по батькові Тхора. Де живе, де його нора, яких алькогольних напоїв уживає, одну чи дві жінки має. Палить цигарки чи, може, палив. Часом не він у суботу крамницю число чотири спалив? Коли він курей хапав, хто йому допомагав?

— Пробачте! Ви, очевидно, мою байку зрозуміли буквально? Ім'я мого Тхора — алегоричне. Я пародійно натякав...

— Ага-ага!.. Ясно... Зрозуміло... Ви, значить, натякаєте, що в нашому районі є пародійні кури і пародійні злодії?

— Хто-зна, може, злодіїв і нема. Байка написана в манері широко відомого в області письма Езопа.

— Ах, Езопа!.. То, кажете, він уже працює в обласному центрі. Тоді пробачте! Вибачайте, що ми вас потурбували.

І ТАМ ТАК САМО...

Та й каже мій сусіда:

— Дивлюся учора — чудасія! Наш Василько, отой, що зелені штани в дудочку почав носити, дивлюся, іде по вулиці з дівчиною, і не гуляє, а за шию її тягне.

— Як? — аж скрикнув я. — За шию?.. Тягне?

— Йй-бо, тягне. Налигав рукою за шию і веде. Веде, як ото ведуть козеня на всдопій. Я стою і думаю: що воно таке? Чи мода така чудна пішла, бо й дівчина хоч би тобі пхиць! — не пручається. Мовляв, тягни, волочи...

— Признаюся вам, — веде далі сусіда, — глянув я на оці витівки та й мимоволі згадав свою молодість. Згадую — стою я із Оксаною на вулиці. Ми ще не побралися, Оксана ще дівчиною була. Та й закортіло мені пожартувати. Захотілося мені погладити Оксану по шиї. Так вона як гладнула по моїх губах, йй-богу, на всю вулицю плямкнула. Знаєте, чим цьвохнула — оселедцем. Свіжі з кооперативи несла. Три дні воду пив. Ото так засолила мені губи.

Ол. Ковінька
(„Перець”)